Anul IV. Nr. 3 Iulie—Septembrie 1932.

P II
6

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT și C. N. TOMESCU

Această publicație apare cu sprijinul moral și material al p. s. episcop VISARION al Hotinului.

BIBLIOTECA ORIMENTARĂ
... Kirileanu-Piatra Neamț
N-. 24.696
936.871

CHIȘINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească"
1 9 3 2.

Anul IV. Nr. 3 Iulie—Septembrie 1932

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Iarăş despre detronarea mitropolitului Ungro-Vlahiei Dositei Filitti.

de **Const. N. Tomescu**

In această revistă s au publicat mare parte din ştirile ce ne dă un dosar din 1809, referitoare la ultimile zile ale mitropolitului Dositei Filitti pe scaunul mitropoliei din Bucureşti.[1] In dosar însă, pe lîngă acele acte publicate, conceptate în l. romînă, găsim şi altele cîteva, în l. greacă şi cea rusă, absolut necesare spre a lumina această scurtă epocă, de ocupaţie rusească, ce interesează trecutul nostru bisericesc. Pentru asemenea motiv, le dăm loc mai jos, unele în întregime, altele în rezumat.[2]

Raportul exarhului Gavriil, dela Iaşi, nr. 493 din 12 Octombrie 1809 către sf. Sinod.

In raportul meu dela 31 Octombrie a anului trecut 1808, eu am încunoştiinţat sf. Sinod, că la alcătuirea inventarului special şi primirea lui dela mitropolitul Dositei al valahiei, voi prezenta o listă detailată despre mănăstiri, schituri, conducători şi de toţi slujitorii bisericeşti. Pentru realizarea acestui act, eu am dat poruncă mitropolitului Valahiei Dositei şi vlădicilor eparhioţi ai Moldovei să trimită tablourile necesare pentru acest scop, pe care tablouri le-am aşteptat pînă-n ultimele zile ale lunii August din anul curent.

1. T. G. Bulat, *Precizări cu privire la detronarea Mitropolitului Dositei Filitti şi înscăunarea lui Ignatie de Arta de către Ruşi (1809)*, an. II, nr. 2/1930, pag. 159—177.

2. *Arhiva Consiliului eparhial*, dosar nr. 141/1809 pe 123 file,

BIBLIOTECA JUDEŢEANA NEAMŢ
Fond „G.T.K."
P. II. 6

Deoarece mitropolitul Dositei la cererile mele repetate şi deşi i-am amintit că neîmplinind cererea va fi raportat sf. Sinod, că n-a prezentat numitele tablouri, abătîndu-se dela subordonare, atît în privinţa altor dispoziţiuni, cît şi la comunicarea acestor ştiri, pe care sunt nevoit să le prezint, iată şi aduc la cunoştinţa sf. Sinod tablouri cu informaţii centralizate numai din Moldova despre mănăstiri, bisericile lor, slujitorii bisericeşti şi monahi, arătînd aparte mănăstirile şi schiturile greceşti, şi de altă parte cele naţionale, biserici de mir şi clerul alb deosebit pe eparhii, aparte despre arhierei, aparte statul eparhiei, şi aparte consistorul mitropolitan a Moldovei; formularele despre arhierei, despre stareţi şi protopopi vor fi trimise în anul viitor la vremea lor. Cu această ocazie sunt dator să raportez sfîntului Sinod, că abaterea mitropolitului Dositei dela împlinirea îndatoririlor sale de serviciu, îmi scade tot sporul şi posibilitatea de a aşeza o bună ordine în Valahia, deoarece felul său împotrivitor faţă de cuvenita disciplină şi buna ordine influenţează şi asupra celorlalţi arhierei şi a întregii situaţii; ceeace a remarcat şi decedatul general feldmareşal prinţul Alexandru Alexandrovici Prozorovschi, cît şi preşedintele divanurilor Moldovei şi Valahiei domnul senator şi cavaler Serghie Serghievici Cuşnicov, şi chiar în mod public i-a făcut observaţie prinţul Prozorovschi în faţa generalilor şi a boerilor, întrucît a văzut că are intenţii rele şi neglijenţă faţă de buna ordine.

Deşi potrivit dispoziţiunii sf. Sinod e numit spre înlesnirea mitropolitului Dositei şi coajutor, episcopul de Argeş Iosif, arhiereu de încredere şi capabil, totuş din parte-mi am trimis pe protopopul Gheorghe Rodostat,—membru al dicasteriei exarhale, pe care l-am adus din eparhia Ecaterinoslavului, absolvent al seminarului de acolo şi care cunoaşte ordinea, el care a funcţionat cîţiva ani ca membru în administraţia duhovnicească şi a predat ore de limba greacă,—ca să introducă ordinea în consistorul duhovnicesc pentru care instituţie eu am dat norme încă din anul trecut 1808 şi am trimis instrucţii şi formele de administraţie, însă mitropolitul Dositei, prin felurite expediente, îl îndepărtează pe coajutor dela împlinirea datoriei sale; despre consistor şi protopopul Radostat el a poruncit coajutorului să-mi scrie că n'are nevoie de consistoriu şi de protopopul ce i-am trimis, şi că pentru supravegherea ordinei el are oamenii săi, zicînd că la dînsul treburile şi fără

aceasta îi merg bine. Dar ce fel de administrație e acolo? Sfîntul Sinod va binevoi să-ș facă convingerea din raportul meu trecut. Dar acum, protopopul Radostat, trimis de mine, îmi face cunoscut prin raportul său din București dela 18 Septembrie din acest an, că: 1. treburile acolo merg fără nici o ordine; 2. că, contrar propunerii dată de mine, ca pe viitor, pînă la aranjarea celor deja hirotonisiți în plus, să nu se mai facă hirotonisiri, totuș hirotonisirile se săvîrșesc aproape în fiecare zi, fără nici o cercetare și instruire, prin arhierei particulari, după dispoziția lor;

3. Că despre frumusețea bisericilor, despre exactitatea și buna rînduială a clerului nu-i nici o grijă, ca și pînă acum, chiar în București, și mai ales în însăș mitropolia nu știu ordinea de pomenire a familiei imperiale unde se cuvine, deși s-au trimis formulare, și aceasta nu din pricina vreunei prostii escesive,—ci tot din pricina aceluiaș mitropolit. Pentrucă el, fără jenă, zicea trimisului meu, încă vom vedea ce va fi. 4. Că protopopul a găsit în unele biserici într atîta necurățenie, că chiar în chivot, între sfintele Daruri, s-au observat diferite insecte, și mai ales în eparhia Buzăului a episcopului Constantie, nepotul mitropolitului Dositei, despre care nu numai odată am scris mitropolitului ca să-l scoată din eparhie; dar el îl ține lîngă sine în București, vădit ca o perzistență împotriva propunerilor mele, și astfel eparhia rămîne în neglijare și biata preoțime suferă atît din pricina neomenirei perceptorilor și a protopopilor cît și a autorităților civile, neavînd nici o apărare și nici protecțiune dela păstorul lor. 5. In alte biserici n-a găsit nici o picătură de sf Mir și la întrebare, preoții răspundeau, că n-au primit din pricina că încă nu s-au adunat banii pentru Mir cîte 12 lei de biserică, și în acest caz am trimis eu mitropolitului din cantitatea de sf. Mir, ce era la mitropolia Moldovii, 7 ocă, cu dispoziția ca să fie împărțit la biserici fără nici o plată, dacă vor asculta. Astfel că purtarea mitropolitului Dositei al Valahiei și a nepotului său Constantie, episcopul Buzăului, este împotriva orcărei bune orîndueli a Bisericii ortodoxe, ceeace vrea sf. Sinod să introducă pretutindeni. Pentru aceasta, în vederea celor mai bune și necesare orînduieli în Biserica Valahiei, ca pomenitul mitropolitul să nu se împotriviască acestor orînduieli, în calitatea sa de conducător al Bisericii Valahiei, oare nu va binevoi sf. Sinod, ca pe dînsul, bătrîn și neputincios, din a

cărui slăbiciune şi Tedeumul pentru cele de Dumnezeu dăruite victorii armatei de Dunăre contra inamicului, nu-l săvîrşeşte singur, iar în locul său oficiază coajutorul mitropoliei Valahiei, după cum însuş coajutorul mi-a raportat mie, — ca să fie îndepărtat dela conducerea eparhiei, orînduindu-i-se o mănăstire pentru trai, după chibzuire, sau cum va hotărî sf. Sinod.

In fine, potrivit ucazului sf. Sinod dela 23 Decembrie, trecutul an 1808, ca urmare raportului meu, eu mă apropii de împlinire şi în unele părţi am şi executat, numai că desfiinţarea de schituri, pînă să-mi permită unele împrejurări, încă nu-i făcută.

In ce priveşte listele alăturate, despre numărul clerului alb şi monahicesc, ce se află în principatul Moldovei, aşa cum ele sunt alcătuite din tablourile trimise de arhiereii eparhioţi, iar arhiereii le-au adunat prin protopopii lor, nu poţi garanta de adevărul lor, fiind pentru întăia dată, deoarece asemenea liste, prin aceste locuri, nu s-au făcut niciodată. Deci timpul şi experienţa vor duce toate acestea la punctualitate, aşa cum de altfel chiar s-a pornit, cum deja, între altele, s-a şi început ca stareţii greci ai mănăstirilor greceşti primesc şi întreţin călugări, după cum se vede din liste.

(concept întreg în l. rusă, filele 1—3)

Mitropolitul Dositei ceruse şi generalului Bagration învoirea de a rămîne într-o localitate din Valahia, «să trăiască împreună cu rudele sale de aici». Generalul comunică exarhului Gavriil că nu poate călca înnaltele hotărîri, «că voinţa monarhului a îndepărtării lui din aceste hotare trebuie neapărat împlinită cu punctualitate».

1810, Bucureşti, nr. 78, Ianuarie 28, (în l. rusă, fila 29).

Un alt raport către sf. Sinod.

Exarhul Gavriil raportează Sinodului că, în vederea împlinirii ucazului de îndepărtarea mitropolitului Dositei, a trebuit să plece din Iaşi la Bucureşti, unde a ajuns la 7 Ianuarie. A doua zi a sosit dela Dunăre şi comandantul şef al armatei, prinţul Petru I. Bagration, care a cerut divanului să înlesniască executarea ucazului. S-a comunicat atunci şi mitropolitului Dositei despre înlocuirea sa; «el, după cît se pare, a primit aceasta fără nici o cîrtire,

declarînd că şi el însuş vroia să ceară retragerea dela conducerea mitropoliei, doar atît a rugat de stăruitor spre a-i obţine învoirea de a rămînea să trăiască în Valahia, judecând bătrîneţa şi slăbiciunea sa, atît din pricina că nu poate suporta o cale lungă cît şi din cealaltă pricina că aici are rude, care, în ultimele zile ale vieţii sale, pot să-l ajute mai bine, făgăduind că, de va fi nevoie, va da şi o garanţie, că de acum înainte nu se va amesteca în nimic». Dacă voeşte Sinodul, «se poate găsi o mănăstire şi în Valahia, depărtată de Bucureşti. Pentru întreţinerea sa, găsesc de cuviinţă, ca potrivit cu scumpetea de aici, să-i se dea anual cîte 6000 lei din veniturile mitropoliei Valahiei, ale cărei venituri nu-s reduse, şi datoriile-s abia de 31.000 lei». Exarhul l-ar trimite chiar îndată în Moldova sau la Chiev, dar Dositei «e bolnav şi acum îşi caută de sănătate, şi apoi încă n-a predat toată averea mitropoliei în deosebi veşmîntăria bisericească şi odoarele scumpe, care se află peste graniţă în oraşul austriac Braşov unde au fost duse de frica turcilor. Aşteptînd terminarea predării şi sosirea p. s. Ignatie,[1] eu acum mă ocup cu studierea regulelor bisericeşti şi clericale, care aici îs într-o complectă negli jenţă. Am întemeiat consistorul duhovnicesc la mitropolie, repartizez suma necesară pentru salariu şi cheltuelile consistorului dela mitropolie,—întrucît dela clerul alb s-au adunat bani, în care a început lucrul regulat, am cerut episcopilor să prezinte neîntîrziat tablourile cu numărul mănăstirilor, bisericilor şi al clerului, am pus capăt răutăţilor, ce bîntuiau clerul alb îndoit prin protopopi, deoarece fiecare protopop plătia mitropolitului o mare sumă de bani în tot anul pentru protopopie, un fel de arendă, ca apoi să jefuiască pe preoţi cum voiau. Eu am dat o istrucţie, arătînd în ce constă slujba protopopiei, şi că această funcţiune nu-i pe bani, ci după merit trebuie să fie încredinţată».

1810 Bucureşti, nr. 70, Februarie 1 (în l. rusă, filele 31—32).

Exarhul se adresează separat şi oberprocurorului, în aceeaş zi, într-un raport cu acelaş conţinut, şi în plus cu alte ştiri. Despre

1. Acesta depusese jurămîntul în faţa Sinodului din Petrograd în limba greacă, ca o escepţie, la 31 Ianuarie 1810, iar 4 Februarie i se dă paşaportul de călătorie spre Iaşi, unde avea a se prezinta exarhului Gavriil (*fila 40*).

prințul Bagration adaugă că «a fost primit în București, ca un cuceritor al locurilor dela Dunăre și a multor cetăți, cu cinstea cuvenită și triumfal». Suma de întreținere propusă, adecă de 6000 lei anual, revine a cîte 250 ruble lunar. Mai scrie și acestea «într-un cuvînt mă strădănuesc, ca să apropii, pe cît va fi cu putință, biserica de aici și pe slujitorii ei de buna rînduială, și o fac atît ca o datorie a mea, cît și pentruca să ușurez greutățile, pe care ar trebui să le întîmpine aici p. s. Ignatie ca om nou, de neam străin, și care nu cunoaște limba. Eu aș dori ca el să sosiască mai curînd și să mă găsiască în București; însă mă mir că nu-i pînă acum. Intre altele, din copia aci anexată depe propunerea alteții sale prințului Petru Ivanovici [Bagration] către divanul de aici, alteța voastră poate vedea pînă la ce grad au ajuns abuzurile și în partea laică? și cît de asuprit a fost poporul bun și supus către Rusia de însuși compatrioții săi, cari țineau în mîna lor cîrma administrației? Pe mine mă uimește activitatea binefăcătoare a prințului Bagration, și că el în scurtă vreme a pătruns în adîncul răului ce au săvîrșit norodului unii boieri, poate și cu intenție. Prințul, înlăturînd dușmanii din afară, a învins și pe cei din lăuntru, și, dînd o nouă organizare Divanului, a făcut alegere prin vot, prin care toți cei știuți ca neavînd bune intenții și asupritori ai poporului și chiar ai Bisericii însăș, au rămas fără slujbe. Eu am zis că asuprirea asupra Bisericii, vine deacolo că unii din cei mai de seamă fost divaniști atentau și la administrarea mănăstirilor, schimbînd și aranjînd pentru bani pe cine voiau, de obiceiu cu consimțămîntul mitropolitului—de e drept sau nu aceasta, întrucît și el a fost părtaș la unele din afaceri.

Acum, slavă Domnului, toate au luat o nouă direcție. Prințul, alegînd divaniți de nădejde pe cît posibil, pentru administrarea pămîntului, le-a fixat hotare și li-a interzis cu totul să se amestece în activitatea duhovnicească, și se nădăjdueşte că în felul acesta să meargă totul în bună ordine. Peste care să fie ocrotitoare prea buna Providență a lui Dumnezeu.

După toate acestea, clerul Valahiei urmează pilda celui din Moldova, că fiind în extremă nevoie, nu ar fi capabili să aducă nici o cît de mică sumă, necesară la cumpărarea proviantului, ce se dă contribuție armatei. După a mea părere, și cu cunoștința luminăției sale prințul Petru Ivanovici s-a hotărît, ca, în împreju-

rările de față să se ușureze și clerul și totodată ca și cea de Hristos iubitoare armată să nu sufere de cele necesare, ca să se jertfiască și să se depună suma de 150.000 lei, cu nădejdea că cu aceasta se va termina în viitor toate cererile Dinastiei dela cler, și că cu timpul el va obține și se va folosi de aceleași privilegii ca și clerul rusesc.

Respectuos rog luminăția voastră, a aduce la cunoștința Majestății sale imperiale această sîrguință a clerului și a înlesni bunăvoința prea milostivului Monarh față de Biserica moldo-valahă».

nr. 71, București, 1810 Februarie 1 (în l. rusă, filele 33 - 34).

In privința locului de retragere a lui Dositei, s-au făcut mai multe propuneri, și părea mai cu sorți de realizare trecerea lui în Moldova sau chiar în lăuntrul Rusiei. In cele din urmă, exarhul îi destină m-rea Dobrovăț, din jud. Vaslui. Intr-acolo a și pornit Dositei dela București, în ziua de 8 Martie, ceeace aflăm din raportul exarhului nr. 223/12 Aprilie 1810 către Sinod. Indată după plecarea sa, și anume la 16 Martie sosește la București ucazul sinodal, ce-i îngăduia lui Dositei să rămînă într'o mănăstire din Valahia, dar mai depărtată de capitală. Secretarul gubernial Ivan Pogrebnoi e trimis în urmărirea mitropolitului, ca să-i ducă vestea, și-l află în ziua de 20 Martie «la 7 vîrste (8 klm.) de Buzău, în casa episcopală». Vestea exarhului îl bucură și el declară trimisului că va porni îndată spre m-rea Aninoasa. Deci, Dositei nu ajunsese încă la Dobrovăț în cele 12 zile de călătorie, și se întoarce din drum.

La Aninoasa Dositei se afla cu cîteva zile înainte de 29 Matie Insă „Georgius Schina Medicinae Doctor physicus Bucurestio“ a constatat la 30 Aprilie că Dositei «olim Metropolita Valachiae, annos natus 75, dudum debilitate senili, cum marasmo senilior oculi dexteri amanrosi (?) laborabat... cum sinistri etiam oculi incipiente amanrosi, et appetitu prostrato. Causae externae, quae hanci, debilitatem auxere sunt costructio cubicului cancerati, humidissim et obscuri, atmosphaere localis humiditae... his de causis aucta debilitae absolute necessariam mutationem aevis serenieori (?) sub coelo postulat...». Astfel, din pricina bolii și a umidității în care trăia Dositei, exarhul hotărăște să-l mute în altă m-re, la Tîrgșor, lîngă Ploești, și dă cuvenitele dispoziții. Insă noul mitropolit Ignatie îl

previne la 6 Iunie, în l. greacă, pe exarh că nu se poate aşeza acolo Dositei, deoarece între zidurile dela Tîrgşor este un spital militar cu mulţi soldaţi bolnavi din război. Exarhul îndată mijloceşte la Kamenschi, printr-o lungă scrisoare, lămurind că Dositei e bolnav şi bătrîn, că nu-i poate da altă m-re; mai ales că de aşezarea lui aici a şi raportat oberprocurorului. Graful Kamenschi ordonă imediata evacuare a spitalului dela Tîrgşor, şi bolnavii să se transporte la spitalele din Ploeşti.

La 25 Iulie exarhul e informat de mitr. Ignatie că spitalul a fost evacuat şi că localului i se fac reparaţiile necesare. La 4 August erau pregătite. Dar abia la 15 Octombrie 1810 Dositei se găsia mutat în încăperile m-rii Tîrgşor.

(Scrisori în l. rusă şi greacă, filele 54—94).

Întîmpinarea exarhului Gavriil către mitropolitul Valahiei, Ignatie!

I.

Eu pedeplin sunt încredinţat, că înalt preasfinţia voastră aţi păstrat fidelitate faţă de scaunul rusesc şi profundă evlavie faţă de blagocestivul Suveran, împăratul Alexandru Pavlovici a toată Rusia, potrivit voinţii căruia şi lucraţi în conformitate cu bună orînduiala bisericească şi ordinele preasfinţitului sinod a toată Rusia.

II.

De aceea, nu mă îndoesc, că înalt preasfinţia voastră, ca păstor al Bisericii din Valahia şi tată al tuturor, veţi avea deopotrivă bunăvoinţă şi dragoste, în genere faţă de toţi fiii duhovniceşti ai turmei, ce-vi s'a încredinţat, fără deosebire de neam şi rang.

III.

Deasemeni, înalt preasfinţia voastră veţi supraveghia prin protopopi şi veţi stărui mai des, în toate mănăstirile şi bisericile să se săvîrşiască serviciul divin după tipicul Bisericii ortodoxe grecoruseşti, fără nici o suprimare şi schimbare; şi la slujbe să pomeniască pe Suveranul împărat cu toată augusta familie şi pe sfinţitul Sinod şi pe exarh, după formularele trimise, şi în zilele prea solemne să săvîrşiască numaidecît tedeumuri, după cărţile nou tipărite pe limba grecească şi romînă.

IV.

Veți hotărî ca liturghisitorii și slujitorii bisericești să învețe catehismul pe de rost, și să aibă în purtările lor, cumpătare și onestitate, în îmbrăcăminte curățeniea potrivită.

V.

Să supravegeați pe preasf. episcopi ca să mențină aceeaș ordine, și în afară de aceasta, nicidecum pe nimeni să nu hirotonisiască din nou, fără de adeverința dela parohienii acelei biserici, la care să se ceară și dela protopopul județului pentru bună purtarea lui, deasemeni și fără de raportul consistoriului, dacă într-adevăr e nevoe de preot sau diacon și fără de cercetarea în citire și cîntare și cunoașterea catehismului pe de rost. Deasemeni ca și arhiereii particulari din eparhie nicidecum să nu îndrăzniască a hirotoni pe nimeni fără știrea preasf. voastre, iar în eparhiile episcopilor, fără știrea episcopilor eparhioți.

VI.

Lucrările, privitoare la mănăstirile și bisericile de mir naționale, vor fi rezolvate în conformitate cu instrucțiunile date de consistoriul duhovnicesc, care consistoriu trebue să fie pe deplin în subordinea preasf. voastre, însă lucrările privitoare la mănăstirile ce aparțin diferitelor locuri străine, fiindcă ele ca stavropighii sunt luate în deosebi sub supravegherea mea, vor trebui să fie rezolvate în biroul epitropesc și exarhal ce se află în București, în numărul căror epitropi din partea mea întâiul loc rog să-l primiți preasf. voastră, ca al doilea am numit pe ajutorul mitropoliei Valahiei, episcopul de Argeș preasf. Iosif, al treilea pe arhimandritul Cotrocenilor Visarion, al patrulea pe arhimandritul dela sf. Gheorghe, Gavriil și al cincilea pe actualul protoiereu Gheorghie dela dicasteria exarhală. Și pricinile mai potrivite le puteți rezolva preasf. voastră cu epitropii pe loc, însă pe cele mai importante ca: schimbarea sau numirea egumenilor, corespondența cu locurile de peste hotar și altele, să mi le adresați mie și să așteptați rezolvirea lor.

VII.

Din posturile străine nici pe un funcționar duhovnicesc să nu binevoiți a primi fără a mă fi anunțat în prealabil pe mine și fără a fi primit învoirea, indiferent în ce treaptă s-ar afla, începînd

dela călugăr pînă la însuş arhiereu, afară doar de o înţelegere. La fel, dacă vre-un igumen va primi din străinătate scrisori, trebue să anunţe în biroul exarhal, şi de se va afla ceva dubios sa mă încunoştiinţeze pe mine; însă nicăiri nu este permis a trimite în străinătate până la terminarea războiului, dară igumenii mănăstirilor străine sunt datori să păzaiscă embaticul lor în întregime, până la încheierea păcii şi atunci vor trimite în străinătate.

VIII.

In afară de preasf voastră şi epitropii susnumiţi, nimeni din protopopi şi arhimandriţi şi nici singur consistoriul duhovnicesc nu are nici un amestec în proprietăţile mănăstirilor străine, însă pentru controlul bunei orînduieli şi al regulamentelor puteţi preasf. voastră să trimiteţi pe cineva din epitropi, care, dacă va observa vre-o neorînduială, va trebui să raporteze preasf voastre şi biroului pentru îndreptare; deasemeni va fi canon: igumenul de va avea nevoe de tunderea de ieromonah sau preot sau diacon, va trebui să-l prezinte biroului, iar biroul după cercetarea cuvenită va prezenta preasf. voastre raportul.

IX.

In eparhia mitropolitană şi economie, preasf. voastră aveţ să administraţi ca deplin şi desăvîrşit stăpîn, numai ca averea mobilă şi imobilă, ce formează proprietatea (ὡρίκα) epitropiei, să se păstreze în întregime după inventare; la fel, şi episcopii în eparhiile lor sunt deaseminea stăpîni în virtutea aceloraşi motive, însă sub ocârmuirea şi dependinţa preasf. voastre, ca păstor comun al Bisericii valahe; însă în cazuri mai de seamă, ce ar privi dogmele credinţii sau interese de Stat, vor trebui să se adreseze preasf. voastră, în caz de nehotărîre la mine.

Cîte rapoarte am dat eu în Divan spre folosul Bisericii şi propuneri către fostul p. s. Dositei pentru bunăorînduire, despre acelea comunic p. s. voastre pentru cunoştinţă şi aducere la îndeplinire, că pînă acum nu sau împlinit.

X.

In judecarea altor împrejurări neprevăzute, preasf. voastră veţi proceda după înţelegerea şi datoria unui Arhiereu pravoslavnic şi greco rusesc.

(în l rusă. filele 65—67).

Boeriile-slujbe în Ţările Rămâne la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea.

de T. G. Bulat

II.

Intr'un număr trecut[1] al acestei publicaţiuni am dat o parte din materialul referitor la boeriile legate de slujbele de stat din ţările noastre. Ca şi atunci, afirmăm, că ştirile acestea completează cercetările anterioare, şi ne gândim mai ales la informaţiile date de Fotinò, amplificate apoi de către Kreuchely în a sa «*Explication des boyars valaques*».[2] Dar şi asupra acestuia din urmă, care redactează studiul său prin 1822, avem oarecare superioritate, căci cel pe care-l prezentăm noi este mai vechiu şi are în plus bogate informaţii şi asupra slujbelor Moldovei. Kreuchely nu se ocupă decât de Ţara Românească. Pentru acelaş principat, al Moldovei, am aflat într'o altă «delă», ştiri complimentare asupra aşa ziselor «taifale», cea ce ar fi un fel de stat al personalului, după concepţie administrativă actuală. Aceste din urma informaţiuni au o înfăţişeze cu toate asemănătoare unei statistici «perigrafi» a aparatului funcţionaresc al Moldovei, din epoca de care ne ocupăm aci. Taifaua hătmănii amflică oarecum lucrarea colegului Boga intitulată «Paza Marginii». Socotim că ştirele acestea ne-ar putea servi şi astăzi, cel puţin, ca date comparative!

I.[3] (Continuare)

DEPARTAMENTUL DE GIUDECĂTORII

Locurile de slujbe

Departament al doile. Giudecătorii ce alcătuiesc acest departament giudecă şi cercetează pricini mai mici după acele ce să caută în Divanul giudecatorii. Alt venit nu au decât liafa rânduită dela casa răsurilor după cum să arată în izvodul lefilor.

1. An. IV nr. 1.
2. Hurmuzaki *Documente* X p. 495. Studiul este comenta de d. N. Iorga.
3. „*Dela*" nr. 1739/1810 Arhiv. Senat. Chişinău

Departam. străinelor. Giudecatorii ce alcătuesc acest departament giudecă şi cercetează pricinile de giudecaţi ce au sudeţii cu pământenii, pe fugarii austrieceşti, şi pe fugarii din Podolie îi cercetează după enstrucţie. Au darea paşporturilor atăt acelor ce merg în Rosie, căt şi celor ce merg în Austrie. Alt venit nu au de căt numai liafa ce au rănduită dela casa răsurilor, după cum să arată în izvodul lefilor.

Departam. crăminalului. Giudecătorii acestui departament giudecă şi cercetiazi pricinii crăminaliceşti şi precum pe făcătorii de rele tălhari, şi alţii întru vinovăţii, hotărănd pediapsa fieştecăruia după vinovăţie în cuprindere pravilelor. Alt venit nu au de căt numai liafa rănduită dela casa răsurilor dup cum să arată în izvodul lefilor.

Hătmănie. Hătmănie are supt sine, toate căpităniile de pe la marginile ţării, cum şi pe căpit de potiră, rănduindu-să aceşti căpitän. de cătră hat. Are mahalalile din oraşul Eşie, a cărora pricini de giudecăţi, de hatm se caută şi să cercetiază. Iaste dator la întămplari de foc în oraş, atăt la mahalale căt şi în tărg, să alerge cu zapcii slujitorii şi tulumbele hatmănii. Priimeşte pe toţi tălharii ce se prind pe afară de cătră ispravnicii ţinuturilor, şi de cătră căpitänei sau ori cine alţii, care după poronca ce este să trimit la hătmänie să cerceteazi de cătră hatm. Şi pe acei ce sunt ucigaşi şi în urmări de furtuşaguri îi trimite la închisoare temniţii cu înştiinţarea şi tacrirul lor cătră departamentul crăminalului.

Are străji împrejurul oraşului la toate drumurile ce intă în oraş de privighiazi şi cercetiazi pe acei ce întră şi eas. Dărăbaşi de drum prin chizăşii. Iaste dator întru prinderii de tălhari a trimite pe arnăuţi ce are la hatmănii şi prin căpit de potiră de pe afară ce îi are supt sine

Merge la alaiori cu toţi zapcii şi taifaoa sa. Are supt sine zapcii, pe căpit de lefegii, pe vel căpit, pe porusnicul, pe başbulucbaş. Şi în sama sa şi pă zapcii rănduiţi cu slujitorii lor pentru paza curţăi. Iaste îndatorit a merge şi în Divanul giudecătorii de stă la cercetarea giudecăţilor cu celalţi giudecătorii. Iar venitul ce are hătmänu este acestă: avaet dela căpit de lefegii 1000
dela vel căpit 1200
dela porusnicul 400
dela başbulucbaşa 300

dela zapcii curții 1000
Dela căpităniile de pe afară însă lei
Din ținut Sucevii căpit Burdujini 1000
Căpit. ropte 900
Din ținut Niamțului căpit plaiolui 2000
a târgului Neamțu 900

4800
Din ținut Bacăului a Comăneștilor 1200
Oituzul 1000
Din ținut Putnei căpit. Milcovului 1800
Ghilăeștii 800
Başbulbăşie Putnei 1000
Căpit. Vrance 750
Ajud 1400
Din ținut Covorlui căpit. Margene Covurlui 1000
Başbulbăşie Galați 350
Din ținut Fălcio căpit. Targ Huşii a Fălciolui 400
Din ținut Orheiolui căpit. Speea 2000
Dobăsari vechi 500
Crăulenii 2500
Jora 2000
Răzina 1400
Băținii 1200
Din ținut Soroca Căpit. Raşcova 1000
Vasulcău 1200
Cosăuți 1000
Movilău 6000
Târg Bălții 1500
Din ținut Dorohoio căpit. Dorohoiolui 200
Din ținut Hărlăului căpit. Târg. Ştefăneşti 1000
Din ținut Hotin căpit. marginii Hotin 800

36.800

Şi aşa suma avaeturilor de pe la căpitanii marginilor şi de pe la unele din târguri precum să arată mai sus, cuprinde suma de 36.800 ce dau slujitorii hătmănii şi a căpităniilor poclon într'un an, câte 200 bani de om. Insă 100 bani la svintul Gheorghie, şi 100 svint Dimitrie, care poclon poate să cuprindă într'un an 3263

Liafa de la casa răsurilor, căte 350 lei pe lună, din care scăzind căte 2 parali la leu ce să dau la cutie mililor, rămăn 332 lei 60 bani pe lună. Intr'un an 3990

Şi aşa tot venitul hătmănii înpruna cu liafa într'un an poate să cuprindă păn la 47953

Căpiianul de lefegii. Supus hatmanului. Are 26 slujitori care îi întrebuinţază în slujba ce are asupră. Datoriea sa iaste a privighe în mahalaoa feredeile zi şi noapte, pentru gazde şi oameni rei, şi a nu să întămple pricini între lăcuitori aceştii mahalale. Privighiază şi pentru întămplări de foc. Iar venitul său ce ari iaste acesta. De la căpitanei marginilor şi de pe la unile din târguri. căndu să rănduesc dau căpitanului de lefegii căte 17 lei avaet feştecare. Şi acesta poate să cuprindă într'un an păn la . . 493

Are liafă de la casa răsurilor căte 40 lei pe lună Iar într'unan 480

Are acest privileghio că nu plăteşte la slujbele rusumaturilor pedrepte bucatile sale.

Şi aşa venitul căpitanului de lifegii cu liafă dipriună poate cuprinde într'un an păn la 973

Vel Căpitan. Supus hatm. are 29 călăraş cu care urmiază slujba sa, care iaste întăi a purta porăncile hătmănii la toate locurile ce ceri trebuinţa. Iaste îndatorit a privighe în mahalaoa. Tatăraşi pentru toate cele din potrivă. Mai iaste dator a rădica şi a aduce la hătmănie pe unii din căpitanii margenilor, căndu să dovedeşte asupra lor vre o vinovăţie.

Iar venitul ce are iaste acesta. De la căpitania margenelor şi de pe la unile din târguri, căndu să răndoesc dau lui vel căpit. căte 17 lei avaet peste care şi aceaste poate să cuprindă într'un an păn la 493

Are liafă de la casa răsurilor căte 30 lei pe lună. Iar într'un an . 360

Iaste scutit la slujbele rusumaturi pe drepte bucatele sale în cuprinderea ponturilor.

Şi asa venitul lui vel căpitan cu liafa împreună. poate să cuprindă într'un an păn la 852

Porușnicul supus hatm. are 22 călăraşi cu care urmiazi slujba sa, care iaste a purta şi el poroncile hătmănii la locurile ce cere trebuinţe şi a privighe la mahalaoa Muntenimele, pentru toate celi din potrivă. Iar venitul ce are este acesta. De la căpitanii margenilor şi de pe la unile din târguri căndu să rănduesc dau porușnicului căte 8 lei 60 bani avaet fieştecare.

Şi acesta poate să cuprindă într'un an păn la . . . 246,60

Liafa de la casa răsurilor căte 20 lei pe lună iar într'un an . 240

Iaste scutit la slujbile rusumaturi pe drepte bucatele sale în cuprindere ponturilor.

Şi aşa venitul porușnicu'ui cu liafa împreună 'poate să cuprindă într'un an păn la 486,60

Başbulucbaş. Supus hatmanului. Datoria lui iaste a privighe în mahalaoa Broşteni pentru toate cele din potrivă. Are în a sa purtare de grije tulumbele hătmănii cu tulumbagii. Iar venitul său este acesta. De la căpitanii marginilor şi de pe la unile din târguri când să rănduesc dau lui Başbulucbaşa căte 5 lei avaet fieştecare. Şi acesta poate să cuprindă într'un an păn la . . 180

Liafa de le casa răsurilor, căte 15 lei pe lună. Iar într'un an 180

Şi aşa venitul lui Başbulu[c]baş poate să cuprindă păn la . 325

Cincibulucbaşi. Aceştie sint îndatoriţi a umbla împreună cu patru zapcii ce s'au arătat în urmă toată noapte prin mahalale cu străjile de seimeni pe rând. Iar zioa şed nelipsit la hătmănie.

Au liafa de la casa răsurilor 30 lei la toţi pe lună.

Iar căpitanii rănduiţi de hătmănie pe la căpiităniile di pe la margini, slujba lor iaste, ca cu slujitorii ce are rănduiţi fieştecare a păzi cu străji marginile să nu triacă peste hotar, toate acele ce sint oprite a nu eşi din ţară, a cerceta pe toţi acei ce trec piste hotar de au pasporturi la mănă, şi a prinde pe toţi fugarii ce vor să triacă margene, a privighe şi pentru făcătorii de rele tălhari. Iar venitul cu care să folosesc aceşti căpitani este acesta.

Slujitorii ce are fieştecare căpitan sînt îndatoriţi a lucra trii zile pe an la lucrul cămpului, ce-i va puni căpitanu. Căte 2 parale de căruţe şi carul ce trece piste hotar, încărcat cu povară, şi căte 1 para la omul călare. Luând asămine şi la trecere celor ce vin în ţară. Sint apăraţi de slujbele ce ar pute să rănduiască ispravnicii, pentru săvărşire de trebi a ţinutului.

Vel visternic. Are în sama sa visterie ţării şi supt supunere sa pe toţi acei ce slujesc visterii. Are supt a sa ocărmuire pe toţi dregătorii ţinuturilor ce să numesc ispravnici şi supt a sa supunere pe sameşii rănduiţi aşezaţi la dregătoriea fieste cărue ţinut. Iaste însărcinat cu toate săvărşirile slujbelor ce să îndatoreşte ţara după trebuinţă a face. Adună în visteriea toate dările legiuite a ţării,

cum și alte dări de bani și zaharele ce cu obștiasca socotință să îndatorește a da țara, după trebuință și după poroncile stăpânirii. Are asupră darea și slobozirea sumelor de bani din visterie, pentru cheltuelile țării. Pentru care venituri și cheltuele a visterii dă samă la împlinirea fiestecărue an, cercetându-să ace samă de către cei mai întâi boeri a țării,

Iaste însărcinat cu cumpăratura dărilor și a rânduelilor de slujbe ce să îndatorește țara, din care cumpănirea atârnă statornicie țării. Privighiază și cercetează mișcările și rânduiala cu care să poartă dregătorii și sameșii ținuturilor, cum și oamenilor ce i au în slujbă. Și oprește cu căzută înfrânare analoghiste fiestecărue toate chipurile asupritoare ce află ca să urmiazi asupra lăcuitorilor țării. Iaste îndatorit a face cunoscuți pe acei de supt ocărmuire sa, care să poartă cu silinți și vrednicie și înfrânarea de sine întru slujbele lor.

Are asupră și casa răsurilor cu sameșul aceștii casă, din care hotărâte venituri să platesc toate lefile tuturor celor ce să află în slujbă, și slujesc țării, la care casă mai înainte păr la 1808 Avgust să rândue câte un boer din cei întâi epitrop. Iar de la această vreme, după predlojânie Ex sale senatorului prim prezedent a Divanurilor Serghie Cușnicov s'au dat asupra lui vel vistier.

Poartă de grije pentru strângerea veniturilor acestei case, cum și pentru plata lefilor în vremea cuviincioasă dând samă la împlinirea fiestecărue an, care să cercetiază, cu aceeș rânduială precum și a visterii! Iar veniturile hotărâte a visternicii sânt aceste-

Din slujbele rusumaturi cu nume de avaet a lui vel vist, după hotărâre ponturilor fiestecărue slujbe, care avaet îl dau cumpărătorii de la sine, afară din suma cumpărăturii, adică 2000 lei, din goștină, 2000 lei din desătină, 2000 lei din vădrărit, 1000 lei din vamă și 1000 lei din ocnă. Și așa aceste avaeturi din slujbele aratate cuprind într'un an 8000

Răsurile câte cinci parale la leu pe 44474 lei, ce dau la visterie ruptele visterii Sirbăi și niguțătorăi hrisovoliți într'un an în doao sferturi, adică, giumătatea dintr'una stă giumătatea la sevt Dimitrie, care răsuri pe suma birului ce ea visteriea sint hotărâte din învechime venit al lui vel vistier. Și pe suma ce s'au pus mai sus cuprind aceste răsuri într'un an 5559

Răsurile câte cinci parali la leu pe 47160 lei, ce pot să cuprindă

într'un an birul ce dau la visteriea jid[o]vii cu hrisoave ce să află în țară dând această sumă a birului lor în 4 sferturi câte trei luni fieștecare sfert, care răsuri sint hotărâte din în vechime venit al lui vel vistier, și pe suma ce s'au arătat mai sus, cuprind într'un an 5895

Avaetul de la mazili și ruptași și ruptele visterii, când să așază dintâi la această rânduială, cu dajdie în catastihul visterii, iaste hotărît ca să de fieștecare lui vel vistier câte 14 lei, care să numește avaet a visternicii, și poate cuprinde într'un an până la . . . 930

Liafa rânduită de la casa răsurilor câte 750 lei pe lună, din care scăzindu să 37 lei 60 bani, rămân câte 712 lei 60 bani pe lună, iar într'un an 8550

Și așa venitul visternicii cu liafa împreună poate să cuprindă într'un an până la 28934

Logofătul de visterie. Pravitelul cancelerii visterii. iar venitul ce are rânduit iaste acesta, adică, avaetul hotărât ca să ea logof. de visteriea, când să rânduește un ispravnic câte 12 lei de unul, care avaet poate să cuprindă într'un an până la 700

Avaet hotărât care să ea logof. de visteriea pe cărțile de mazili, ruptași și ruptele vistierii, când să așază întâi la aceasta rânduiala cu dajdie în catastihul vistierii, câte 7 lei de o carte, care avaet poate să cuprindă într'un an până la 430

Liafa rânduită de la casa răsurilor câte 250 lei pe lună, care într'un an cuprind 3000

Și așa venitul logofeției de visterie cu liafa împreună poate să cuprindă într'un an până la 4130

2 lea vist[ier] să întrebuințază după trebuinți în trebi a visteriii rânduite de vel vistier. Iar venitul îi iaste acesta. Avaet din slujbele rusumaturi, care după hotărârea ponturilor îl dau cumpărătorii de la sine, afară de suma cumpărăturii însă 500 lei din vamă, 500 lei din ocnă, 500 lei din goștine, 500 lei din desătină și 500 lei din vădrărit, care avaeturi cuprind într'un an . . . 2500

Liafa rânduită de la casa răsurilor câte 200 lei pe lună, din care scăzându să câte 2 parale la leu a cutii milelor rămân câte 190 lei pe lună. Iar într'un an fac 2280

Și așa venitul visternicii al doile cu liafa împreună cuprinde într'un an până la 4780

3. Vist[ier]. Să întrebuinţază în slujbe a visterii, ce i să rănduesc de cătră vel vist. Alt venit nu are de cât liafa rănduită de la casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din care scăzindu-să căte 2 parale la leu a cutii mililor rămăn căte 95 lei pe lună. Iar într'un an cuprind 1140

Diecii de visterie. Supuşi lui vel vistier slujba lor iaste lucrarea trebilor visterii, după poronca şi alcătuire lui vel vist. şi dup povăţuirea logofătului de visteriea. Sint la număr păn la 70 din care o parte să afla nelipsiţi în toată vreme în slujba ce din lăuntru a visterii, fiind unii însărcinaţi cu madele osăbite asupra lor, cu strângeri de bani şi corespondenţii. Şi alţii scriitori pentru cele de obşte porunci a Divanului şi a visterii. Iar o parte sint care să trimit şi pe afară pentru trebi de zahirele, pentru zapcilăc de săvărşire a trebuinţilor grabnice oşteneşti şi pămînteşti, pentru cercetări în ivală şi pe supt cumpăt, şi pentru alte întâmplătoare delecate trebuinţi, care atărnă asupra visterii. Iar venitul lor acesta liafa de la casa răsurilor căte 3470 lei pe lună şi căte 10 par. din răsurile căte 15 parali la leu, pe suma dajdiilor ci dau într'un an la visteriea ruptele visteriăei, neguţitorii cu hrisoave, Sirbăi, şi jidovii hrisoveliţi bez căte 5 par. la leu ce să eu de cătră vel vistier, hotărăte fiind venit a visternicii. Care aceste căte 10 parali din răsurile dăjdiilor arătate strângându-să, precum urmiazi şi înplinire banilor visterii se dau diecilor de visterie, agiungând la toţi înpreună cu banii lefii unora păr la 100 lei, şi altora dela 80 păr la 50 lei pe lună, şi celor mai mici păr la 30. Acesta numai iaste venitul lor. Iar răsplătirea ostenălilor lor o nădăjduesc în vremea viitoare, aflându-să neschimbaţi fără învinovăţire.

Vătavul de visteriea. Zapciu a visterii, are supt sine giumătate numărul copiilor din casă, cu care înplineşte poroncile ce i să dau de cătră vel vist. asupra orice zapcilăc cere trebuinţa ce să face pentru înplinire de bani a visterii şi rămăşituri. Iar venitul îi iaste hotărăt acesta. De la 92 copii din casă ce are în mâna sa căte 2 lei pe an cu nume de poclon. Insă giumătate la svete Gheorghi şi giumătate la sveti Dimitrie, care poclon într'un an cuprinde . 184

Liafa de la casa răsurilor căte 80 lei pe lună. lar pe an . 960

Şi aşa venitul vătavului de visterie înpreună cu liafa poate să cuprindă într'un an păn la 1144

Vătavul de Divan. Asămine zapciu ca acel de visterie. Are

supt sine giumătate de număr de copii din casă, care să întrebuinţază iarăş pentru slujba visterii. Iar venitul său iaste acesta adică. De la 92 copii din casă ce-i are în mâna sa poclonul obicinuit câte 2 lei pe an de om. Insă giumătate la svete Dimitrie care poclon cuprinde într'un an 184

Liafa de la casa răsurilor, câte 50 lei pe lună. Iar pe an . 600

Şi aşa venitul vătavului de Divan împreună cu liafa cuprinde într'un an păn la 784

Vel agă. Zapciu a târgului din oraşul Eşii cercetează şi giudecă pricinile ce să întâmpla se aibă târgoveţii. Inplineşte şi banii ce au a lua târgoveţii unul de la altul. Strânge şi dările visterii de la târgoveţi după table şi izvoade ce i să dau din visterie. Iaste dator a ave ce mai mare privighere pentru întâmplări de foc în oraş, şi a pune la cale toate acele apărătoare şi trebuincioasă la aşa întâmplări, adică, a să afla pe la dughenele din târg putini cu apă, scări, topoară şi funii noâ diasupra. Şi la agie a să afla în toată vremea, sacale cu ap', pe lângă tulumbe şi a alerga la întâmplări de foc însuş aga cu zapcii săi, arnăuţii şi slujitorii cu cângi şi cu topoară, şi a să săli pentru neîntândirea şi stângere focului. Iaste dator a ave străji în toată vremea pe la răspîntiile uliţilor, şi noapte pă toate uliţile pentru tălhari şi alte din potrivă. Iaste dator a privighe ca să-s afle pe la pităriile din oraş pâine cu îndestulare. Şi pe la trunchiorile căsapilor carne şi alte feliori de mâncări. Şi deosăbit de toate aceste cu preţul cuviincios şi la unile şi hotărât. Are supt sine pe toate breslile târgului ce fac alişferişul lor în târg. afară de neguţitorii ce ţin mărfuri. Are zapcii lângă sine pe căpit de darabani, pe polcovnicul, pe başciauş şi pe başbulubaşa cu slujitorii lor, cu care săvârşeşte datoriile şi slujba agii. Aceste sint datoriile slujbii lui vel agă. Iar veniturile ce are agiea sunt aceste.

avaet de la căpitan de darabani 2000
de la polcovnicul 1000
de la başceauş 600

Avaet dela vatavul de arabagii care să rânduieşte de către aga, îndatorindu-să acel vatav prin contract la agie, a ave totdiauna cară mocăneşti şi căruţi harabagieşti şi pentru trebuinţile stăpânirii şi pentru înlesnire trebuinţii orăşenilor. Care vătav are hotărât de ea de la mocani şi arabagii ce să tocmesc în chirii la zăci

lei unul, pe căți bani primește fieștecare chiriea, și pentru această zăciuială hotărâtă a lor dă la agie avaet pe an păn la . . 9000

Dela căsapii din oraș 2500

Poclonul dela bresle când să face agă care să cheamă topuz accisă luând dela fieștecare briaslă căte atăta . . . însă

Dela bacali	130	Dela butcari	25
„ cibotari	20	„ cărămidari	10
„ blănari	25	„ tălpălari	10
„ cojocari	15	„ teslari	15
„ plăcintari	50	„ rachieri	25
„ pitari	60	„ precupeți zarzavagii .	60
„ bărbieri	20	„ „ făinari . .	50
„ mumogeăni	40	„ săhăidăcari . .	15
„ brăhari	15	„ cherestegii și soponari	20
„ cizmari	20	„ briasla jidovilor .	200
„ abăgeri	35		860

Iar piste tot cuprinde acest poclon suma arătată . . . 860

Poclonul dela breslile arătate mai sus la sveti Gheorghie, bez bacalii, pitarii plăcintarii și jidovii care poclon cuprinde de la toți 450

Poclonul iarăș dela aceste bresle ce-l dau la sveti Dimitrie asămine 450

Poclonul dela bacali, pitari și plăcintari, care îl dau la patru posturi a anului 550

Poclonul crăcimelor ce să află în oraș, dela crăcimele cele cu sumă de vin mai multă căte 2 pol lei. Și dela cele mai mici căte 60 par. la svete Gheorghie și la svete Dimitrie 600

Dela iarmaroacele ce să fac într'un an lîngă orașul Eși, luând căte 20 par[a]li de car ce vin de pe la ținuturi încărcate cu lucruri de vănzare, care poate să cuprindă păn la 1200

Avaet într'un an dela pascarii ce aduc pește în oraș de vănzare 200

Tahmizul cafelii adică pisatul cafelii, având slobozănie și voe a Kisa cafe în oraș numai unul. Și dela aceluiaș dughiană împărțăște cafe pisată pe la celelalte cafenele după obicei din vechio și acel ce are această voie dela vel agă, dă avaet într'un an păn la 1200

Avaet dela hahambașa din venitul ce are de pe la jidovi 1000

Avaet dela mahalii care scoboară vasăle cu vin prin pivniţuri dela crăcimele din oraş 200

Din împliniele la zăci lei unul pe banii de datorii şi împrumutări a tărgoveţilor ce poate să împlinească aga, care împlinele tot cuprinde pe an păn la 6000

Liafa dela casa răsurilor căte 300 lei pe lună, din care scăzind căte 2 par. la leu a cutii mililor, rămăn 285 lei pe lună. Iar într'un an 3420

Poclonul dela 82 siimeni a agii, căte 60 parali adică giumătate la svete Gheorghie şi giumătate la svete Dimitrie, care cuprind 123

Şi aşa tot venitul agii cu liafa înpreună poate să cuprindă într'un an păn la 31353

Căpitan de darabani. Slujba lui iaste a să afla de apururea prin tărg, cerceti:ză şi pricini mai mici de giudecăţi ce au tărgoveţii. Inplineşte şi banii de împrumutări mici, dacă rămăn în mulţămirea prin cercetare sa. Venitul său iaste acesta. Poclonul la sveti Gheorghi şi la sveti Dimitrie dela 28 slujitori ce să numesc dărăbăni, căte 60 parali de unul, care într'un an cuprind 42 căte 10 parali de la acei ce să închid în grosul său pentru pricini de bătăi şi împliniri, care acestea într'un an pot cuprinde păn la . . 300

Liafa de la casa răsurilor căte 50 lei pe lună. Iar într'un an 600. Iaste scutit la slujbe rusumaturi, pe drepte bucatele sali dup cuprindere ponturilor.

Şi aşa venitul lui căpitan de dărăbani cu liafa înpreună poate să cuprindă într'un an păn la 942

Polcovnicul. Sluiba sa iaste a să afla prin tărg pentru cercetare păinăi ca să fie întocma dup pact. Pentru carne să fie bună şi cu îndestulare. Iaste asupra bacalilor i a covrigarilor şi alte pricini, ce din poronci i să rănduesc. Iar venitul său iaste aceste. Poclonul de la 24 slujitori ce are supt sine, căte 60 parali de om, însă giumătate la svintul Gheorghi şi giumătate la svintul Dimitrie care cuprind 36

Liafa de la casa răsurilor, căte 20 lei pe lună. Iar într'un an . 240

Iaste scutit la slujbele rusumaturi pe drepte bucatele sale în cuprindere ponturilor.

Şi aşa, venitul polcovnicului împreună cu liafa cuprinde într'un an păn la 276

Başceauş. Dator a păzi totdiauna în vreme de noapte fănarile di pe uliţi şi fanaragii ca să fie deştepţi. Cearcă şi pe la cu-

lucuri pe slujitorii ce urmiazi pază. Face zapcilăc şi dughengiilor ca să aibă putini cu apă, căngi, funii diasupra, cum şi topoare. Iar venitul său este acestă. Poclonul dela 22 slujitori ai săi ce să numesc baltagi, căte 60 par[a]li de om. Insă giumătate la svete Gheorghi şi giumătate la svete Dimitrie, care într'un an cuprind . 33

Liafa de la casa răsurilor căte 15 lei pe lună. Iar într'un an . 180

Iaste scutit la slujbele rusumaturi pe drepte bucatele sale dup cuprindere ponturilor.

Şi aşa venitul lui başceauş cu liafa împreună cuprinde într'un an păn la 213

Velarmaş. Are supt sine închisoare temniţăi, pe armaş al doile, şi al treile, pe condecariol temnăţăi, pe armăşei şi darabani ce sint rănduiţi pentru paza temniţăi. Datoriea slujbăi sale iaste, ca pi toţi talharăi şi alţi vinovaţi vrednici de închisoare temniţăi ce să rănduesc de departament crăminalului a să da supt această închisoare să-i pue în temneţi, să-i supue prin mijlocire bătăi şi a altor pedepsi a arăta tot adivărul cu amăruntul de cele ce au făcut. După care spunere şi arătări a lor, face tacril şi îl dă la departament crăminalului, unde giudecătorii, acestui departament îi înfăţoşază pe vinovaţi cu jăluitorii. Cerceteazi şi giudecă şi după pravili hotăresc pediapsa pentru fieştecare vinovăţie. Iaste dator armaşul a pune paza temniţăi în rănduială, ca să nu scape de acolo nici un vinovat. Iaste dator a cerceta cu chipuri cuviincioasă de a afla şi a prinde cu oamenii ce are supt sine tălhari şi gazde de tălhari, şi a-i aduce în închisoare temneţăi Inplineşte şi bani, vite şi lucruri a păgubaşilor din cele ce să găsesc la tălhari.

Are supt sine pe ţiganii lăutari şi herari din oraş, a căror pricini le cercetează, le răndoeşte şi staroste·

Iar venitul armăşii iaste acesta, însă de la starostele de ţigani lăutari 1000

dela starostele de ţigani herari 10

Dela acei ce prin hotărărea departamentului creminalicesc să slobod din inchisoare temneţăi ea gloabă căte 15 şi păn la 5 lei de om care gloabă poate să cuprindă într'un an păn la . . 1000

De la închisoare grosului ce are în măna sa, în care închide pentru mici pricini şi cănd să slobod le ea grosărit, care poate să cuprindă într'un an păn la 390

Inplineala de bani ce să înplinesc prin marafetul armăşii, care înplineli poate să cuprindă într'un an păn la 4000

Poclonul de la 46 armășăi și 47 dărăbani, căte cinci lei de om, giumătati la svete Gheorghie și giumătate la svete Dimitre, care poclon cuprinde 465

Liafa de la casa răsurilor căte 150 lei pe lună din care scăzăndu-să căte 2 par[a]li la leu a cotii milelor, rămăn căte 142 lei 60 bani pe lună, iar într'un an 1710

Și așa venitul armășăi împreună cu liafă poate să cuprindă într'un an păn la 8575

V. (2) armaș. Supus lui vel armaș. Să rănduește de cătră armașul și de cătră departament crăminalului în cercetări pe afară și descoperiri de pricini crăminalicești. Să trimite de rădică și aduce pe acei în prepusuri de pricini de acele ce să ating de creminal. Alt venit nu are de căt liafa de la casa răsurilor căte 40 lei pe lună. Iar într'un an 480

Și căndu să trimite pe afară i să plătește cheltuiala de cătră acei pentru ă cărora pricini merge.

G. (3) armaș. Iarăș pentru asămine slujbe. Are liafă căte 20 lei de lună. Iar într'un an 240

Vel ispravnic curții. Are asupră purtare de grije a casălor curții, unde iaste adunare celor ce slujesc în trebuințăle țării. Și întru aceasta vreme ivartiruirea de mari persoane și întreceri prin oraș, și unirei și cu șidereà. Are supt sine oameni trebuincioși, pietrari, teslari, tăetori și cărători de lemne, lemnari care aduc lemnele trebuincioasă pentru curte.

Are în sama sa datul tainurilor de păine la cei ce să află pentru paza și slujba curții.

Are a urma întru toate după poronca lui vel vist, de unde ea și banăii trebuinciosi pentru cheltuelile curții rănduindu-i-să din visteriea. Iar venitul îi iaste acesta.

Poclonul de la 18 oameni a curții teslari, pietrari, apari, tăetori, și cărători de lemne, căte 60 par[a]li de om poclon într'un an bez lemnarăi ce aduc lemnele curtăi de la cari nu ea poclon. Care poclon cuprinde . . . . . 27.

Liafa dela casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din cari scăzind cate 2 par[a]li la leu rămăn cate 95 lei pe lună. Iar într'un an 1140

Și așa venitul ispravnic de curte inpreună cu liafa cuprinde într'un an 1164

Ispravnicii ținuturilor Să rănduesc prin alegere lui vel vist cu simfonă socotinți a Divanului ocămnurii căte doi la fiește care ținut bez la cinci ținuturi mai mici căte unul precum să vor arăta mai gios. Slujba lor iaste a săvărși fiește care cu ținutul său slujbele acele ce să 'ndatorește țara după trebuinți a face în cuprindere poroncelor Divanului lucrător și a visteri ce le să trimet din visterie, cu povățuire ce urmare să pazască întru fiește care. Strâng lefile hotărâte după table ce li să trimet din visterie. Sunt datori a privighe fiește care pentru statornicie lăcuitorilor ținutului său; giudecă si cercetiază toate pricinile dintre lăcuitori, caută și pricinli de moșii și de alte averi. Și dup hotărâre ce fac dau cărți de giudecăți Iar când vre o parte rămâne în nemulțămire vine și caotă giudecată prin Divan.

Sint îndatorați o priveghe pentru toate ceie din potriva ce pot să pricinuiască supărarea lacuitorilor, mai ales pentru făcătorii de rele tâlhari a i prinde și a-i dezrădăcina.

Au datorie a primi cărți din slujbă și dela Divanul gidecătorii și de pi la departamenturi, pentru pricini ce atârnă dela acele locuri de giudecatoriea și cere trebuința a să cercetă pe afară, dup care carți și inștiintari sint datori a urma. Au ponturi trimasă din visterie la fiește care isprăvnicie în care să cuprind cu lămurire toate datoriile lor în feliori de pricini, după care sunt îndatoriți o urma Iar veniturile ispravnicilor sint aceste.

Inpliniala la zace lei unul pe bani dc împrumutări și alte pricini dintre lăcuitori, ce să înplinesc de cătră ispravnici, care înplineli pot să s sue după mărimea fește cărue ținut. Pocloanile dela slujitori ce are hotărâți pentru slujba ținutului fieste care ispravnicie căte 200 bani de om giumatate la sveti Gheorghi și giumatate la sveti Dimitrie, care pocloane cuprind după număr de slujitori ce are fieștecare isprăvnicie, care număr s'au arătat în vedomostiea slujitorilor cât este rânduit să aibă fieștecare.

Avaet dela vatavul de arabagii ce să află la fieștecare ținut, care avaet laținuturile cele mai mari poate să fie dela 2000 păr la 1500, iar la cele dc mijioc dela 1000 păr la 500 pe an.

Liafa dela casa răsurilor care să arată mai gios cât cuprinde la fiește care ținut Iar ținuturile și locurile la care să rănduesc ispravnicii sint aceste.

Doi isp avnici	Suceava	liafa într'un an . . . . . 8400 [1]
„ „	Niamțu	 8400
„ „	Romanul	 8400
„ „	Bacău	 8400
doi starosti	Putna	 9600
„ ispravnici	Tecuci	 8400
„ parcalabi	Covorloio	 9600
„ ispravnici	Tutova	 8400
„ „	Vasluio	 4800
„ „	Fălcio	 8400
un ispravnic	Grecenăi	 3000
„ „	Codru	 1200
„ „	Hotărnicenăi	 1200
doi sărdari	Orheio	 9600
„ ispravnici	Soroca	 9600
„ „	Herța	 3600
„ „	Dorohoi	 8400
doi vornici	Botoșani	 8400
„ ispravnici	Hărlău	 8400
„ „	Cărligătura	 4800
„ „	ținut Eșai	 9600
doi părcălabi	Hotinu	 9600
doi ispravnici	olaturile	Benderio 7200
un ispravnic	„	Tomorovii 3600
„ „	Ismailul	 3600

Din care liafă ce să arată la fieștecare ținut dau și ispravnicii c te 2 parale de leu la cutie mililor după hotărăre.

Sameșii ținuturilor. La isprăvnicie fieștecărue ținut să află căte un sameș pe lângă ispravnici, care este supus ispravnicelor. Are asupra sa toată triaba canțelerii ispravnicii precum corespondență cu visterie și alte locuri de slujbă, alcătuire rânduelăi prin care să săvărșesc poroncile cu ținutul și socotelile banilor visterii. Este îndatorit a ave deplină știință pentru stăre lăcuitorilor fiește cărue sat din ținutul său și a privighe pentru toate mișcările din ținutul său, a înștiința pe visterie cand vre unul din ispravnici ținutului să abate din drumul datorii sale ori întru neîngrijire și nesilinți la săvărșirea poruncilor sau într'u chipuri de asuprire lă-

1. A se înțelege *lei.*

cuitorilor. La schimbare ispravnicilor cand vin acei din nou rănduiți, iaste dator sameșul a le da științi, atăt de stare ținuturilor, căt și de poroncile ce au luat săvărșire la cele ce sint în lucrare și de cele ce au a lua începere. Străng banii dărilor visterii după tablile din visterie. Și iarăși cu table iscălite de ispravnici îi trimit la visterrie. Iar strângere banilor di pe la lăcuitori urmiazi într'acest chip.

Ținutul fiind înpărțit în ocoale să rănduesc de cătră ispravnici cate un ocolaș la fieștecare ocol cărora ocolași le dă sameșul izvoade iscălite de ispravnici de pe tabla trimisă din visterie, cu aratare căt are să dei fieștecare sat. Merge ocolașul la satele ocolului său. Arată fieștecărue sat suma ce are să dei. Și lăcuitorii cisluindu-să între dănșii pe vite și pe capete fac bani rănduiți, și îi dau la ocolaș, și eu țidule supt iscălitura sa. Și ocolașul îi duce la ispravnicie și îi da la sameșul. Și într'acest chip urmiazi nu numai strângerea banilor ce și săvărșire altor poronci, din care la unile ce sint mai grabnice să mai rănduesc pe lângă ocolaș și din postelnicei și mazilii ținutului.

Sameșii să rănduesc de cătră vel vist. Sint socotiți a fi din trupul diecilor de visterie.

Sunt neschimbați dela locurile lor. Atunce numai să schimbă când să găsăște vre o vinovăție asupra lor. Alt venit nu au decăt liafa dela casa răsurilor ce are rănduit fieștecare loc de sămișie, după izvodul lefilor. Și avaetul hotărăt pe cărțile de giudecăți și mărturăi ce să fac dela ispravnicie *în parale.*

Pe cartea de giudecată ce vor face pentru pricini mai mari 60. pe carte de giudecată pentru pricini mai mici 30

Pentru mărturăi ce va face din parte isprăvnicii catră visterie pentru fieciori de mazili și ruptași, care va fi să să așeze la dajdie 15

Epitropie podurilor. Cu această epitropie a podurilor din orașul Eși sint însărcinați de mai înainte d-lor vornic Dimitrachi Sturza, i d-lui hatm Rădocanu Roset. Apoi după predlojănia Exsale senatoriolui proin prezident a Divanurilor Serghie Serghievici Cușnicov s'au rănduit lucrător și împlinitor trebuințelor podurilor și pe d-lui polc Manolache Balș.

Slujba aceștei epitropii este a să afla podurile din orașul Eși în bună stare. Sint supt supunire epitropilor un sameș, un epistal, 176 podari cu trei căpiteni a lor, cu care să săvărșește și acel de iznoavă lucru a podurilor, și întocmire cum și curățănie lor.

Epitropii nu au nici un venit, de cât uumai d lui polcov Manolache Balş are liafă dela casa răsurilor, căte 400 lei pe lună, din care scăzându-să căte 2 par. la leu a cutii mililor rămăn căte 380 lei pe lună. Iar intr'un an 4560.

Gavriil, Mitropolit şi Exarh Const. Balşlogof. Iordachi Roseti vist.

II.[1]

Vedomostii pentru toţi slujitorii ci să află supt ascultare dregătoriilor pământeşti.

1810 Ioane

Taifaoa Hătmăniei

Căpitan de lefegii 1.[2] Slujitori ci să număsc lefegii cari să împart în trei părţi intră pe fieştecare săptămână căte 9 liodi de rând: 26. Datorie căpitanului de lefegii iaste a privighe în mahalaoa Feredei, zi şi noapte, ca întămplandu-să a veni niscaivai oameni răi la gazde, sau noapte umblând fără fănare şi necunoscută sau în fapte sale, sau întămplăndu-să pricini între lăcuitorii mahalalii să-i rădice şi să-i aducă la hătmănie şi hătmănie îi cercetează. Mai iaste îndatorit de a alerga şi la foc împreună cu slujitorii săi de mai sus arătaţi, şi în toată slujba ce i să va poronci de cătră d-lui hatmanu. *Vel căpitan* 1. Slujitori ci să numesc călăraş, asămine precum lefeg pe săptămână căte 10, 29. Datorie acestui vel căpit. şi a călăraşilor acestora ce sănt supt ascultare lui iaste, purtatul cărţilor hătm, pe la locurile unde cere trebuinţa. Mai iaste îndatorit a fi cu privighere şi în mahalaoa Tătăraşai după cum şi căpit. de lefeg. Şi osăbit luându-să vre o înştiinţare de la vre o margine sau ori de unde sunt căpitani rănduiţi, pentru vre o urmare în potrivă a vre unui căpit iaste datorio să margă, să cerceteze şi cu vinovăţie lui în scris să l aducă la hătm. Şi prin cercetare hătm după vinovăţie lui să-ş ei căzută pedeadsă.

Poroşnic 1. Slujători ci să numesc călăraş asămine precum şi călăraşai ceilalţi intră pe fieşte care săptămăna cate 7 liod de rând 22. Datorie şi acestue împreună cu călăraşai săi iaste a purta şi să e cărţăle de poronci a hătm. de unde cere trebuinţe şi a fi şi cu privighere şi în mahalaoa muntenească asămine ca şi cei de mai sus numiţi zapcii.

---

1. „*Dela*" nr. 1776/1810 Arhiv Senat Chiş.
2. După fiecare cifră să se înţeleagă cuvântul „liodi" oamenii, potrivit textului pe care nu-lurmăm, din motive de economie de spaţiul.

Başbulbaş. 1. Slujitori nu are; slujba lui iaste a fi cu privighere în mahalaoa Broştenilor asămine ca şi ceilantă. Mai are asupra sa şi tulimba hătm. Bulubaş dintraceştie 4 sănt rănduiţi a umbla cu numiţăi de mai sus zapcii în toate noapte cu straja spre paza mahalalilor. Iar unul stă toată noapte la hătmănie pentru paza focului, a merge cu căngile şi săimeni unde să întămplă focul. Să mai întrăbuinţază şi la alte slujbi şi poronci a hatm prin mahalali peste zi 5.

Bulubaş. Acestie sănt rănduiţi la noă culucuri căte unu: numai pentru cercetare celor ce vin în tărgu şi esu din tărgu afară cărora li să dau săimenăi hătm. căte 2 de culuc 9. *Căpitani de arnănţi* 4; *Odobaşi* 4; *Neferi* adică Arnăuţi. Aceştie să află nelipsăţi dela hătm. Slujba lor iaste ca când va fi vre o întămplare de foc să alerge şi să stăngă. Să mai întrebuinţază şi la altile ci să orănduesc de cătră d-lui hatm. după trebuinţi şi poroncile Divanului ci să dau hatm. 40. Slujători ci să număsc *săimeni* cu 12 zapcii a lor care şi aceştie asămine îi urmiază rândul a triea săptămănă, şi să întrebuinţază de catră d-lui hatm. unde cere trebuinţă 116.

Tulumbagi başa. Oameni în slujba sa nu are, de căt din săimeni de mai sus. I să dau căţi cere trebuinţa de urmiază slujba tulumbilor în vreme întămplării focului 1 liod

Apari. Aceştie întră căte 2 de rănd pe toată noaptea şi sănt nelipsiţi în trebuinţă la întămplare de foc 4 liod oameni ce mai are hătmănie însă 4.

2 *trimbiţari*
1 *doboşăr*
1 *fluerar*

aceştie sănt pentru sămnul când vini vreme să easă straja.

Taifaoa curţăi care iaste supt ascultarea hătmănii.

Başbulbaş 1. Slujitori cari să număsc *săimeni* supt ascultare lui Başbulbaş 41 liod.

Vt. Bulubaş 1. Slujitori săimeni supt ascultarea lui V. bulubaş.

Căpitan de drăgani 1. Slujitorii care să număsc *săimeni* asămine supt ascultare căpit. de drăgani 42.

Sotnic 1. Slujitori care să număsc *săimeni* supt ascultare sotniculuı 27. Aceştie sănt îndatoriţă a fi căte unul nelipsăt dela curte pe fieştecare săptămănă şi au ascultare lor numiţăi săimeni

cari să întrebuințază în lăuntru în curte la visterie și pe la Divanuri pentru toată paza și la orice slujbă este în curte ca să-ș aibă paza ei. Aceștie sănt datori a păzi cu oamenii lor.

Liode 426.

Căpităniile ce sănt pe la ținuturile cari să află iarăș supt ascultare d-lui hat. și de către d-lui să epistașăsc.

Suceava

Enachi Sănesc căpit. de Burdujăni 1. Slujitori în slujba numitului căpit. 18. Datorie acestui căpit. iaste paza marginii dinspre Austrie ca să nu treacă nimene din lăcuitorii Moldovii i a Basarabii peste hotar, cum și monedă rusască în argint, păine cai și în scurt să cercetează pe toță ce trecu piste hotar.

Costandin Mariș căpit. de ropte 1. Slujitori în slujba numitului căpit. 12. Datorie acestue asămine ca și a căpit. de Burdujăni.

Ivancio Odobaș căpit. de potiră care iaste îndatorit a ave și 4 neferi pentru prindire și izgonire tălharilor dela acel ținut 1.

Niamțu

Dumitru Gheorghiu căpit. de plae Niamțului 1. Slujători ci să număsc *plăeși* în slujba numitului căpit. 112. Datorie acestue iaste asămine ca și căpit. de Burdujăni.

Iancu Sălăgean căpit de Tărgu Niamțului 1. Slujători în slujba numitului căpit. 6. Datoria acestue iaste de a cerceta pricinile cele mici cari să întâmplă între tărgoveți și purtare de grijă a privighe pentru foc ca să nu să întâmple.

Romanul

Căpit. Dumitru căpit. de potiră datorie lui asămine 1.

Bacău

Spiridon căpit. de Comănești 1. Slujitori ci să număsc plăeși în slujba sa 200. Datorie lui asămine ca și a căpit. Burdujăni. Căpit. Alexandru căpit. de Oituz 1. Slujători ci să număsc plăeși în slujba sa 74.

Datorie lui iaste la toate asămine precum și cel de Burdujăni. Polcov[ni]c de Lunca Mare cu arnăuți ce i să dau de către hatm. la vreme tomnii este datorio a păzi la Lunca Mare pentru

neguțătorii ce merg la Odobești de fac vinață, ca să nu pătimască a drum 1.

Ivancio căpit de potiră datorie lui asămine pentru paza și izgonire tălharilor de pe acest ținut 1.

Putna

Gheorghi Nicuș căpit *de Milcov* 1. Slujători în slujba numitului căpit. Datorile lui iaste paza marginii ca și cel de Burdujăni. Andoni căpit. de *Bilieșți* 1. slujitor în slujba numitului căpit. Datorie lui iaste asămine. Costachi Zăgănescu căpit. de *Agiod* 1. Slujători în slujba numitului căpit 23. Datorie acestue iaste paza tărgului și a cerceta și princini mai mici ci să vor întâmpla între tărgoveți. Șătr Pascal Strâjescu *vornic de Vrance.* Slujători în slujba numitului vorn. 76. Datorie acestui iaste paza marginii despre Țara ungurească. Alecu *başbulbaș de Focșăni* 1. Slujători nu are ce cu care i să dau de cătră stărostie. Iaste datorio să urmezi la toate povățuirile dumilor-sale starostilor. Anstasă căpit. de potiră asămine ca și ceilalță căpit. de potiră 1.

Covurluio

Manolachi Cujbă *başbulbaș de Gălață* cu slujitorii ce i să dau de cătră părcălăbie iaste datorio la toate a urma după povățuire dumnilor-sale părcălabilor 1. *Căpit de margine Covurluitui* 1. Călărași în slujba numitului căpit. 20. Datorie lui iaste paza marginii a nu să strămuta lăcuitorii.

Fălciio

Căpit de târgu Fălciolui, călărași nu are ai săi, ce după trebuință i să dau de cătră ispravnici și cu acele săvârșăște paza și privighere târgului de foc și alte slujbi 1. Costandin Agărici *căpitan de Târgu Huși.* Și acesta iș urmiază datorie sa ca și cel de Fălcio și slujători iarăș de cătră ispravnici i să dau. Cercetiază și mici pricini ci să întâmplă în târgul acela 1.

Vasluio.

Polihroni Pelivan căpit. de potiră. Slujba lui iaste asămine, adică izgonire și prindire tălharilor depe acel ținut 1.

Orheiol.

Fotachi Peristeri căpit. la Speea. 1. Slujători ce să număsc în slujba numitului căpit. 135. Datorie acestue iaste paza marginii

cum şi a orăndui oameni la vaduri şi margini spre cercetare celor ce trec de au adiverinţăle ocărmuirii sau a hătm. în măinile lor ori ba. Şi în scurtu să nu triacă piste hotar nici unile din cele ce nu sănt slobode, cum şi pe cei care nu vor ave încredinţări că sănt sloboz a treci hotarul să nu-i sloboadă şi pentru dărzători să privigheze 1. Toader Sabău[1] *căpit. de Dubăsari* 1 Slujători ci să număsc călăraşi 117. Datorie acestue întocma ca şi acelue de la Speea. Mihalachi *căpit. de Creuleni* 1. Slujători ce să numesc călăraşi 144. Slujba lui întocma ca şi cel de la Speea. Gheorghii Paris căpit. Jora 1. Slujători ci să număsc călăraş în slujba căpitan 96. Şi acestă asămine ca cel de Speea. Gheorghi Sărbul *căpit. la Rezina* 1. Slujători ci să număsc călăraş 89. Datorie lui asămine şi întocma ca cel de la Speea. Anastasă Grecul *căpitan de Băţeni.* Slujători ci să număsc călăraşi 92. Datorie lui iaste ca şi acelui de Speea.

Soroca.

Costachi Bucşănesc *căpit. de Raşcov.* Slujători călăraşi în slujba numitului căpit. 70. Datorie lui iaste a urma la toate întocma ca căpitani de la ţinut Orheiolui. Căpit. Toader la *căpit. Vasălcău* 1. Slujători călăraşi 60. Datorie şi acestue întocma după cum şi cei de mai sus numiţi. Costachi Leonardu *căpit. de Movilău* 1. Slujători călăraşi în slujba căpit. 39. Şi aceste asămine iaste următorio după cum mai sus s'au arătat. Grigori Scorţăscu *căpit. de Cosăuţ* 1. Slujători călăraş în slujba căpităniei 87. Datorie acestui iaste asămine ca şi aceloralanţă. Ovanes *căpitan la Târgu Bărţăle* 1. Slujători în slujba căpit. 24. Datorie acestue este întocma şi la toate ca şi căpit. de Târgul Huşăi.

Hotinu.

Manolachi *căpit. la margine Hotinului* 1. Slujători în slujba sa 36. Datorie acestue iaste a păzi margine Nistru şi Austrie întocma ca căpit. de Burdujăni ot Suceavă. Ivancio căpit. de potiră.. Slujba lui întocma după cum şi aceloralanţi ce s'au arătat maisus 1

Dorohoio.

Mihali *căpit. de ţănut Dorohoiului.* Mai iaste însărcinat şi cu căpit. de potiră. Slujba lui îşi urmiază cu călăraşăi ce i să dau de către ispravnici, după povăţuire ispravnicilor.

---

1. Vezi aceasta revista an. IV, nr. 1 p. 56.

H ă r l ă u.

Chioran Sărbul *căpit. la tărgul Ştefeneşti.* Slujători călăraş 18. Datorie lui iaste paza tărgului şi a cerceta şi pricinile cele mai mici ci să vor întămpla în tărgu. Enachi căpit. de potiră datorie lui iaste întocma ca şi ceilalţi căpit. de potiră 1.

1624.

Taifaoa agiei.

Sameşu agieì care îş are slujba sa înplinire birului vist. din târgu şi spre strângire birului are înadins oameni rânduiţi care îş dau sama la samişul agiei. Şi samişul agiei la vistierie. *Săimeni*, aceştie au slujba lor de intră a trie săptămână de rând şi să orânduesc de către d lui vel agă, la pază uliţălor şi la alte slujbi şi locuri unde cere trebuinţa 83. *Căpitan de dărăbani* 1. Slujitori ci să număsc *dărăbani* cari sănt supt ascultare căpitanului de dărăbani, şi intră pe săptămână căte 9. Şi atăt pe căpit. de dărăbani căt şi pe slujători să rânduesc tot de către d-lui vel agă la cea ce să cuvine 29. *Polcovn c agei* 1. Slujitori ci să număsc *roş* care sănt supt ascultare polcov care îşi urmiază rândul lor asămine ca şi dărăbanii. Şi să rânduesc tot de către d-lui vel agă la ceea ci să cuvine 24.

Başceauş 1. Slujători ci să număsc *căpităni de băltagi* care sănt subt ascultare lui başceauş. Şi başceauş şi slujătorii săi urmiază asămine precum şi căpit. de dărăbani 22.

Başbulbaş 1, *Bulubaş* 6. Aceştie să află nelipsăţi de la agie şi urmiază poroncilor ce li să dau de către d lui vel agă.

Tulumbagibaş. Să află zi şi noapte nelipsăt de la agie 1. Slujătorii tulumbagii aceştie întră căte 6 la rând, care stau nelipsăţi în ograda agiei lângă tulumbe 18.

Căpitan de arnăuţă 2.

Obobaş 1 *Baeractar* 1 *Arnăuţi* 20	Aceştie să află nelipsăţă de la agie şi să întrebuinţează de către d-lui vel agă unde cere trebuinţa.

Apari ageşti. Aceştie au slujba lor de cară apă la întămplare focului.

210 liodi

Taifaoa armăşăei.

V. armaş 1; *t. armaş* 1; *Condicar a temniţăi* asupra tacrirurilor 1. *Scriitor acreminalului* 1. *Ispravnici de armăşăi* 3. Slujători ce să număsc *armăşăi* 46. Slujători ci să număsc *dărăbani* 47. *Masalagii* 8. *Gelat* 1. *Ispravnic de temniţă* 1. 110 liodi. Aceştie au ascultare lor la d lui vel armaş şi slujba lor iaste la ceea ci să orănduescu prin d lui de cătră Divanul creminalului. Iar slujătorii îş urmiază rândul lor de să schimbă tot a trie săptămână după obiceio.

Taifaoa vornicii de aprozi.

Ispravnici de aproz, adică la 4 Divanuri căte unul 4. Slujători ci să număsc *aproz* 120. Slujători ci să număsc fustaş 20, 144 liodi. Aceştie iarăş asămine îş urmiază rândul. Slujba lor iaste la cea ce să orăndueşte de cătră d-lui vel vorn. de aproz, adică în poroncile Divanurilor giudecătorilor.

Vornicie obştii.

Slujători ce sănt în slujba vornicii obştii şi să orănduesc la locurile unde cere trebuinţa 27.

Rusfeturile isprăvnicii curţăi.

Tăitori de lemne i Joldămari în trebuinţa curţăi 43. Apari de cară apă la curte 7. Teslari. Pietrari întrebuinţaţi la meremeturile curţăi 12. Slujători ci să număsc *şătrărei* 8. 70 liode. Toţi aceştie îş au ascultare lor la vel ispravnic de curte.

Slujba visteriei.

Vătav de visterie 1. Vătav de Dîvan 1. Slujători ce să număsc *copii din casă* care îşi urmiază rândul lor de întră pe fieşte care săptămână căte 61. Slujba lor iaste atăt a vătafilor căt şi a copiilor din casa ci să ocărmuesc de cătră vătavi acolo unde iaste poronca Divanului în slujbele vistieriei şi înpliniri de bani 184.[1] 186 liode.

Slujba călăraşilor.

Epistat 1. Vatav de călăraşi 1. Odobaş 1. Slujători ci să număsc călăraşi, cari şi aceştie îş urmiază rândul lor asămine. Slujba

1. Socotesc aci o greşala de înmulţire. (T. G. B.).

lor iaste purtatul cărţilor unde sănt rănduiţi a merge de cătră Divan. 66 liode.

Epistasăe podurilor.

Samiş 1. Epistat 1. Căpitani 3. Podari din sat Băltenii i Coropceni ot Vasluio, Covasna şi Hiliţa ţinut Eşii cari înpărţindu-să în trei părţi să vin pe săptămănă căte 44. Aceştie sănt pentru întocmitu şi lucrul podurilor şi iş au ascultare lor la d-lui polcov. Manolachi Balş 176. 181 liode

Taifaoa portării.

Epistat a portării care acum să află în purtatul de grijă a spitalurilor 1. Slujători ci să număsc *portărei.* Slujba lor iaste la spitaluri, la ceea ci să pun, de cătră epistatul lor 33. 34 liode.

Rusfeturile ocnii

Slujători care au ascultare lor la d-lor caminari de ocnă 500.

Slujiitori ce sănt pe la ispravnicii care iş urmează rândul lor ca şi ceealalţi slujători adică a triea săptămănă.

Suceava	141
Niamţu	200
Romanu	145
Bacău	150
Putna	280
Tecuci	199
Covorlui	322
Tutora	225
Vasluio	120
Greceni	50
Codru	74
Fălcio	150
Hotărniceni	143
Orheio	372
Soroca	200
Herţa	80
Dorohoio	171
Botoşănii	150
Hărlău	120
Cărligătura	46
Ţinut Eşii	242
Hotin	362
Tomorova	48
	3987

Slujba acestor slujători isprăvnicești urmiază la ceea ci cere trebuința, și metahirisăsc d-lor ispravnicii în slujbile ținutului spre săvărșire poroncilor de aicc ce li să triimet.

Adunare

Taifaoa hătmanii	2050
„ agiei	210
„ armășăi	110
„ vornicii de aproz	144
Vornicie obștii	27
Rusfeturile isprăvnicii curții	70
Slujba visteriei	186
Slujba călărașălor	69
Epistasăe podurilor	181
Taifaoa portării	34
Rusfeturile Ocni	500
Toate isprăvniciile de pe afară	3987
	7568

Intru această perigrafi să cuprinde arătare vedomostii de căte numiri de oameni sănt la fiește care drăgătorie, și cu ce slujbă sănt îndatoriți, și sănt a fiiște cărie drăgătorie ascultare care nu plătesc nici o dare de bani în bir vistieraei.

Gavril M. și Exarh.

Const. Balș logof, Iordachi Roset vist.

Ştiri catagrafice din Bisericile Principatelor la 1810.

de Const. N. Tomescu

Asemenea ştiri am publicat pentru anul 1809, adunate din eparhiile: mitropoliei Moldovii, şi a episcopiilor Huşilor şi Roman.[1] *Datele respective din Biserica Principatului Valahiei nu se centralizase la Duhovniceasca Consistorie din Bucureşti nici pînă la 1809 Octombrie 12, cînd exarhul Gavriil expediază Sinodului din Petrograd tablourile cu ştiri din Biserica Moldovii şi se plînge că pe cele din Valahia încă nu le-a primit „deşi i-am amintit că, neînplinind cererea, va fi raportat sf. Sinod... abătîndu-se dela subordonare".*[2]

Pentru anul următor, exarhul a luat măsuri severe şi astfel a avut la îndemînă toate datele din Biserica ambelor Principate, pe care le şi înnaintează Sinodului.

Dăm mai departe cîteva tablouri cu acele ştiri catagrafice ale anului 1810, aşa cum le găsim în dosarul nr. 218/1810 de 26 file din Arhiva Consiliului eparhial—Chişinău.

Tablourile cu informaţii despre arhierei şi despre Biserica Moldovii cu cele trei eparhii ale ei [mitropolia, episc. Roman şi Huşi] sunt alcătuite în l. rusă de protoiereul catedralei P. Cunitchi şi prot. At. Cozacinschi, iar cele privitoare la Biserica Valahiei cu cele patru eparhii [mitropolia, episc. Rîmnic, Argeş şi Buzău], sunt subscrise în l. română de prot. G. Rodostat, Voicu, Ioan Hartofilax şi Mihail Mirmanschi, dînd şi o copie în l. rusă.

---

1. Vezi „*Calendarul Arhiepiscopiei Iaşilor 1932*", pag. 100—108, pentru mitropolia Moldovii la 1809; *Arhivele Basarabiei* nr. 2 pag. 73—90 şi 174—205 pentru episcopiile Huşu şi Roman.

2. *Arhiva Consiliului eparhial—Chişinău*, dosar nr. 141/1809, fila 1.

TABLOU SPECIAL

de arhiereii, aflători în Moldova, în funcțiune și particulari

1. Preasf. *Gavriil*, mitropolit, membru al sfîntului îndreptătorului Sinod, și al său exarh în Moldova, Valahia și Basarabia și cavaler al ordinelor: sf. apostol Andrei întîiul chemat, sf. întocmai cu apostolii cneaz Vladimir cl. I, sf. Alexandru Nevschi și sf. Ana cl. I; afară de funcțiunea de exarh, administratorul nemijlocit al eparhiei mitropoliei Moldovii și membru în înnaltul departament al Divanului Moldovii.
2. Preasf. *Gherasim*, episcop, administratorul eparhiei Roman din Moldova și membru în al doilea departament al Divanului Moldovii.
3. Preasf. *Meletie*, episcop, administratorul eparhiei Huși din Moldova, și, în lipsa episcopului de Roman, membru în al doilea departament al Divanului Moldovii.
4. Preasf. *Grigorie*, arhiepiscop, avînd titlul de mitropolit al Ierapolii. hirotonisit în treapta de arhiereu, după datina Bisericii din Constantinopol, întru amintirea fostei cîndva eparhii Ierapolii. Dar eparhie nu are, însă are întreținere atât dela slujbele, după rugămințile unora, cît și dela hirotonii după însărcinarea arhiereilor eparhioți.
5. Preasf. *Nicodim*, mitropolitul Sinadei; în acelaș fel hirotonisi și aceeaș întreținere are.
6. Preasf. *Grigorie*, mitropolitul Irinopolii; igumenul m-rii grecești, Golia, din Iași, ce aparține muntelui Atos;
7. Preasf. *Teoclit*, mitropolitul Evhaitului, stărețește m-rea grecească Aron Vodă, lângă Iași.
8. Preasf. *Paisie*, mitropolitul Apamiei, igumenul m-rii grecești Galata, lîngă Iași.
9. Preasf. *Nectarie*, mitropolitul Sardelor; staretul m-rii cu spital sf. Spiridon în Iași.
10. Preasf. *Serafim*, mitropolitul Edesii; igumenul m-rii grecești sf. Neculai din Botoșani.

Arhiereii sub. nr. 5—10 sunt greci din naștere hirotonisiți numai pentru păstrarea titulaturei, așa cum s-a arătat la mai sus numiții mitropoliți Grigorie și Nicodem.

TABLOU REZUMATIV

alcătuit în Dicasteria exarhală a Moldovii, din foile formulare trimise de p. s. arhierei eparhioți și dela Consistoriul duhovnicesc din Iași, adunate prin protopopii de ținuturi dela preoții și slujitorii bisericești din parohii, despre numărul preoților și slujitorilor bisericești și copiii lor de parte bărbătească, cari se află în bisericile Principatului Moldovii și atașați lor, și de (numărul) orașelor și al caselor din parohiile sătești, și de (numărul) parohienilor de ambe sexe. Iulie, 1810.

DENUMIREA EPARHIEI ȘI A ȚINUTURILOR	NUMĂRUL										
	celor duhovnicești								parohienilor		
	orașelor și satelor	bisericilor de mir	protopopilor	preoților	diaconilor	diacilor și ponomarilor	copiilor lor	caselor	bărbați	femei	total
Eparhia Mitropoliei Iașilor											
În orașul Iașilor	—	32	2	93	14	58	77	2.348	4.851	4 738	9.589
„ ținutul Iașilor	165	165	3	175	47	197	407	10.748	27.694	25.150	52.844
„ „ Cîrligăturii	43	44	1	62	4	51	84	2.726	6.191	6.050	12.241
„ „ Botoșanilor	51	63	1	132	21	72	250	5.613	15 070	13.650	28.720
„ „ Herții	26	26	1	51	8	50	134	2.116	4 914	4.677	9.591
„ „ Hîrlăului	66	67	1	95	8	83	181	5.069	13 535	12 836	26.371
„ „ Dorohoiului	67	67	2	156	22	68	287	5.911	15.421	13.607	29.028
„ „ Orheiului	197	197	2	364	100	256	646	11.893	29.716	27.148	56.864
„ „ Neamțului	161	172	3	397	158	65	542	11.055	26.895	26.249	53.144
„ „ Sucevii	134	135	2	286	58	183	671	11.218	32.345	30.842	63.187
„ „ Hotinului	155	156	3	243	1	139	436	12.020	34.204	32.201	66.405
„ oblastiea Basarabiei	55	45	6	69	3	7	92	3.214	12.859	9.899	22.758

DENUMIREA EPARHIEI ŞI A ŢINUTURILOR	NUMĂRUL										
			celor duhovniceşti						parohienilor		
	oraşelor şi satelor	bisericilor de mir	protopopilor	preoţilor	diaconilor	diacilor şi ponomarilor	copiilor	caselor	bărbaţi	femei	total
Eparhia Romanului											
In ţinutul Romanului	61	66	1	22	11	70	160	4.560	10.411	9.521	19.932
„ „ Bacăului	116	98	3	206	21	145	431	9.411	22.263	21.292	43.555
„ „ Tecuciu	135	141	1	242	22	182	534	8.560	19.858	17 893	37.751
„ „ Putnii	167	182	1	348	24	75	498	13.034	28.111	26.424	54.535
„ „ Cavurluiului	73	87	1	188	23	145	304	4.917	11.607	10.636	22.243
„ „ Tutovii	110	124	2	194	5	184	513	7.814	18 533	16.987	35.520
„ „ Vasluiului	89	89	1	133	16	98	90	5.112	11.792	10.273	22.065
Eparhia Huşilor											
In ţinutul Sorocii	136	137	3	281	30	144	453	7.792	19.209	17.853	37.062
„ „ Lăpuşnii	55	59	1	130	35	81	363	6.269	17 069	15.398	32.467
„ „ Grecenii	18	11	1	19	1	8	13	767	3.428	2.759	6.187
„ „ Codrenii	17	15	1	23	1	7	37	981	2.415	2.577	4.992
„ „ Hotărniceni	20	21	1	52	4	19	85	2.933	7.352	6.364	13.716
„ „ Fălciului	101	113	1	198	96	123	391	6.971	18.348	17.654	36.002
Totalul în Principatul Moldovii	2.222	2.312	45	4.229	733	2.510	7.680	164.052	414.091	382.678	796.769

TABLOU

alcătuit în Dicasteria exarhală a Moldovii despre mănăstirile şi schiturile naţionale, atît bărbăteşti cît şi femeieşti, aflătoare în Principatul Moldovii, de stareţii mănăstirilor monahi şi călugăriţe.

DENUMIREA EPARHIEI	n-rul arhiereilor	m-ri de călugări	proestoşi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	schituri bărbăteşti	proestoşi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	m-ri femeeşti	călugăriţe	schituri femeeşti	călugăriţe
La mitropolia Iaşilor .	1	1	5	6	5										
Arhierei fără scaune [unul cu titlul Ierapolii, altul cu titlul Sinadei, al treilea cu titlul Sardelor, ultimul stareţ al m-rii cu spital sf. Spiridon]	3														
In eparhia mitropoliei .		10	9	97	35	544	46	46	76	16	343	2	309	9	255
La episcopia Romanului	1				4	1									
In eparhia Romanului		7	7	6	4	20	61	58	31	6	272			4	52
La episcopia Huşilor .	1		1	3											
In eparhia Huşilor . .							13	13	63	7	171			2	114
Total . .	6	18	17	111	49	570	120	117	170	29	786	2	309	15	421

1. In numărul mănăstirilor arătate, în a sf. Spiridon, din Iaşi, este un spital de obşte, iar în alta, în m-rea Socola, – Schimbarea la faţă — o şcoală duhovnicească.

2. In numărul proestoşilor de mănăstiri arătate, e un arhiereu, 8 arhimandriţi, iar restul ieromonahi şi monahi.

TABLOU

de mănăstirile şi schiturile aflătoare în Moldova, aparţinînd la diferite locuri de peste graniţă.

ARĂTAREA CUI APARŢIN	n-rul mănăstirilor	n-rul schiturilor	igumeni	arhimandriţi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	totalul călugărilor din mănăstirile şi schiturile greceşti
Aparţinătoare patriarhiei de Ierusalim, sub numele de „Mormîntul Domnului“ . . .	10	1	1	4	32	7	20	64
Aparţinătoare muntelui Sinai	4	1		2	8	2	3	16
Aparţinătoare la diferite locuri din muntele Atos	23	8	3	9	45	15	33	105
Total . .	37	10	4	15	85	24	56	185

In general în Moldova şi Basarabia sunt:

Eparhii	3
Mănăstiri şi schituri	203
Oraşe importante	29
Tîrguşoare şi sate	2.193
In acestea, biserici de mir	2.312
Arhierei eparhioţi	3
Arhierei fără scaune 7. din cari 5 stăreţesc la mănăstiri şi 2 cu totul fără locuri	7
Arhimandriţi	23
Ieromonahi, ierodiaconi şi monahi	1.827
Total monahilor	1.860
Protopopi	45
Preoţi	4.229
Diaconi	733
Diaci şi ponomari	2.510
Copii preoţilor şi slujitorilor bisericeşti, de sex masculin	7.680
Totalul clerului alb	15.197
Locuitori de credinţă ortodoxă, de sex masculin	405.091
Totalul de sex masculin cu cei duhovniceşti	422.148
Călugăriţe	421
Femeile şi fetele preoţilor şi slujitorilor bisericeşti	9.358*
Femeile şi fetele locuitorilor	382.678
Totalul sufletelor de sex masculin şi femenin în Moldova şi Basarabia	814.605

Protoiereul catedralei, rectorul şcolii
duhovniceşti şi cavaler *Petru Cuniţchi*
Asesor, clucer, veşmîntar şi casier *Atanasie Cozacinschi*

---

*. Acest articol nu există în extractul general din formular, ci s-a scos aici din listele de spovediţi.

EXTRACT

care s-au făcut în Duhovnicească Consistorie a mitropolii Valahii, care s-au dat într-aceasta de către preaosfinţiţii arhierei ai eparhiei Valahii şi a singurei eparhii mitropolii Valahiei, (strângându-să prin mijlocirea protopopilor judeţelor dela enoriile preoţilor şi a slujitorilor ţărcovnici formele catagrafiilor), de numărul celor ce să află în Prinţipat Ţării Valahii, biserici şi de cei ce să găsescu, a preoţilor şi a slujitorilor bisericeşti şi al acestora copii, parte bărbătească. Asemenea oraşelor, satelor, caselor poporanilor şi a poporanilor amândouă părţilor suflete. 1811, Mai 14.

NUMELE EPARHIILOR ŞI A ŢINUTURILOR LOR	NUMĂRUL										
			parte duhovnicească						parte poporanilor		
	oraşe sau sate	biserici mireşti	protopopi	preoţi	piaconi	cântăreţi şi ţercovnici	copiii lor	casele	parte bărbătească	parte femeiască	amândouă părţile
In eparhia Mitrop. Bucureştilor											
In oraşul Bucureşti	1	81	2	253	3	45	236	8.095	17 249	16.832	34.081
intr-al Bucureştilor judeţ Ilfov .	209	186	3	323	53	133	362	9.134	22.150	21.204	43 354
in judeţul Ialomiţă	86	80	1	156	27	101	228	4.550	11.481	11.168	22.649
„ Prahova	101	111	1	179	28	80	189	6.963	14.194	13.683	27.877
„ Dimboviţii . . .	169	190	1	324	87	138	403	9.866	17.513	17.848	35.361
„ Muscel	124	132	2	240	160	94	473	7.640	16.220	16.489	32 709
„ Vlaşca	165	161	2	324	212	66	574	9.895	21.179	20.382	41 561
„ Teleorman	161	169	4	379	314	102	813	8.168	16.987	17.173	34.160
in cetatea Giurgiul impreună cu Raiaua	5	3		11		4	13	1.000	2.268	2.296	4.564

NUMELE EPARHIILOR ŞI A ŢINUTURILOR	NUMĂRUL										
			parte duhovnicească						parte poporanilor		
	oraşe sau sate	biserici mireneşti	protopopi	preoţi	diaconi	cîntăreţi şi ţărcovnici	copiii lor	casele	parte bărbătească	parte femeiască	amandouă părţile
Eparhiia Rîmnicului											
în judeţul Vilcea	208	378	4	701	601	752	1.155	12.231	25.355	26.002	51.357
„ Gorjii	231	271	3	456	207	458	598	8.468	18.092	19.023	37.115
„ Mehedinţi	253	256	2	405	35	492	418	14.138	33.464	35.178	68.642
„ Doljii	119	167	3	303	170	328	442	6.257	12.093	11.852	23.945
„ Romănaţii	118	135	2	307	204	262	690	7 442	8.083	8 181	16.264
Eparhiia Argeşului											
în judeţul Argeşului	213	209	4	427	331	314	757	11.147	25.346	24 321	49.667
„ Oltului	142	141	3	296	239	236	522	6.714	11.990	12.916	24 906
Eparhiia Buzăului											
în judeţul sud Slam Rimnic	108	115	2	181	9	102	191	5 758	13.467	11.450	24.917
„ Buzăului	110	106	2	151	26	63	171	5.573	16.170	14.248	30.418
„ Săcuenilor	215	214	4	378	117	57	542	11.883	27.711	25.522	53.233
Toată suma în Prinţipat Valahii	2.738	3.105	45	5.794	2.823	3.827	8.777	154.922	331.012	325.768	656.780

CATASTIH

ce s-au făcut în Duhovnicească Consistorie din Bucureşti, de cele ce să găsescu în Prinţipatul Valahii pământeşti mănăstiri şi schituri bărbăteşti şi femeeşti, i proestoşii mănăstirilor, monahi şi călugăriţe

NUMELE EPARHII	n-rul arhiereilor	m-ri de călugări	proestoşi	ieromonahi	ierodiiaconi	monahi	schituri bărbăteşti	proestoşi	ieromonahi	ierodiiaconi	monahi	mănăstiri femeeşti	călugăriţe	schituri femeeşti	călugăriţe
In mitropolia Bucureşti	1	1	—	8	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fără eparhie arhierei 8 (însă p. s. sa proin mitropolit chir Dositie, p. s. sa Sevastis, p. s. sa Vraţa, p. s. sa Lovciu, p. s. sa Stavropoleos, şi 3 igumenesc, adecă p. s. Pogonianis, p. s. Hrisopoleos şi Iliopoleos)	8	—	—	Intr-aceşti să află 1 arh., 1 eclesiarh, 2 preoţi	Intr-aceşti să află 1 arhidiiacon	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhia mitropolii	—	21	16	39	15	267	24	6	11	5	11	1	26	7	94
In episcopiia Rîmnicului	1	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhiea episcopii Rîmnicului se află un arhiereu fără eparhie cu titlu Damelon.															
In eparhiea Rîmnicului	—	10	9	30	6	59	30	9	28	2	86	2	28	2	10
In episcopiea Argeşului	1	1	—	7	4	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhiea Argeşului	—	—	—	—	—	—	19	15	10	1	48	—	—	3	35
In episcopiea Buzăului	1	1	—	7	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhia Buzăului	—	2	2	2	—	1	12	12	21	3	123	—	—	3	54
Toată suma .	12	37	27	96	38	349	85	42	70	11	268	3	54	15	193

1. Din cele de sus arătate mănăstiri, la una în Bucureşti—Colţea şi afară aproape de Bucureşti—sf. Panrelimon să află spitaluri de obşte.

2. In numărul arătatelor mănăstiri, proestoşi lor arhimandriţi 28, iar ceilalţi ieromonahi şi monahi.

EXTRACT

de cele ce să află în Prinţipatul Valahii mănăstirii, schituri, celor ce sănt închinate pe la oricare locuri.

INSEMNARE, CARE UNDE SĂNT INCHINATE	n-rul mănăstirilor	n-rul schiturilor	igumeni	arhimandriţi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	totalul călugărilor
Cîte sănt ale prea sfinţitului Patriarh Ierusalim, supt numele sfintului Mormănt	11	7	8	4	9	2	4	27
Cîte sănt la Sinaoros .	3	1	2	2	5	—	6	15
Cîte sănt la Sfetagoră şi la alte locuri ale Rumeli	24	18	12	20	18	6	22	78
Toată suma .	38	26	22	26	32	8	32	120

Toate cîte sănt în Prinţipatul Valahiei

Eparhii	4
Mănăstiri şi schituri	204
Oraşe	24
Sate	2.714
Intr acestea biserici de mir	3.105
Arhierei cu eparhiile lor	4
Arhierei fără eparhii 9, dintre carii 3 igumenesc păla mănăstiri străine, iar 6 fără loc	9*
Arhimandriţi	54
Ieromonahi, ierodiaconi şi monahi	967
Toată suma tagmi calugăreşti .	1.034
Protopopi	45
Preoţi	5.794
Diaconi	2.823
Cănţăreţi şi ţercovnici	3.827
Copii preoţilor, diaconilor şi ţercovnicilor, parte bărbătească	8.777
Toată suma tagmi bisericeşti, parte bărbătească . .	21.266

Poporani pravoslavnici, parte bărbătească	331.01[illegible]
Toată suma parte bărbătească a părții duhovnicești și mirenești . .	353.312
Călugărițe	247
Femele și fetele a părții bisericești, adecă preoților, diaconilor și țărcovnicilor	16.363
Femeile și fetele poporanilor	325.768
Toată suma sufletelor a părții bărbătești și femeești în Prințipatul Valahiei . .	695.690

Protoierei *Gheorghii Rodostat*
Voicu protoierei iconom
Protoierei *Ioan Hartofilax*
Mihail Mirmanschii
Ianache vel logofăt.

---

*. In catastihul de mai nainte arhiereii fără eparhii sunt numai 8.

IAȘII ȘI ORAȘELE DIN N. MOLDOVEI.

(Schița preliminară asupra așezării și desvoltării lor).[1]

de Victor Tufescu.

In partea ei nordică, Moldova are un ținut jos; un fel de cuvetă închisă de jur împrejur de dealuri înalte. Prin mijlocul ei trece Prutul, care-și strânge apele prin afluenți molâi, Bașeu, Jijia, Cihuru. ș. a.

Fundul acestei coveți. care a fost numită în geografie *Depresiunea Prutului mijlociu*, e ușor plecat dela NW spre SE, după cum e și axa ei: apa Prutului. Astfel, dacă în partea de nord (prin jud. Dorohoi) înălțimea ei se ține în jurul a 250 m., apoi în spre limita ei sudică—valea Bahluiului—înălțimile medii sunt cam la 150—180 m.

Limitele ei--ca un fel de ramă înaltă — sunt formate în sud de *Podișul Central Moldovenesc* (numit de geologi Podișul Sarmatic), care se ține mai peste tot, la 350—400 m. Valea Bahluiului formează limita dintre aceste două regiuni deosebite. În spre apus regiunea aceasta joasă, e străjuită de o culme și mai înaltă; sunt *dealurile din stânga Siretului.* Această șiră, cuprinsă între Siret și depresiune, se prezintă ca un masiv puternic în dreptul Hârlăului (Dealul Mare, 593 m.), învecinat de două curmături: la nord *Șeaua Bucecii* (regiunea «Mândrești» a d. Vint. Mihăilescu) și spre sud *Șeaua dela Ruginoasa.* Aceste două curmături, în șira dealurilor mari din vest. caşi aceia dela *Ciurea-Nicolina*, în rama sudică, au jucat rolul unor porți de cetate, înlesnind circulația și popularea regiunei joase din mijloc: *Depresiunea Prutului.*

1) Această notă a făcut obiectul unei comunicări ținută la Societatea Geografică „D. Cantemir" din Iași, în zlua de 10 Aprilie 1932

In spre nord, altă şiră de înălţimi—aşa numita *Coastă a Ibăneştilor*, Inaltul Podiş al Hotinului şi dealurile din dreapta Nistrului, închid depresiunea aceasta, ca pe o cuvetă.

In această regiune deprimată ca înălţime, care e o insulă de *stepă*, aice la marginea pădurilor de fag, toate aşezările urbane s'au născut şi desvoltat datorită aceloraşi cauze. Toate oraşele au apărut pe margini, la *linia de contact* cu regiunile megieşe. Linia de contact din jurul depresiunei, e arătată de obicei prin «*coaste*»,— cum e la sud de Iaşi, Coasta Repedea,—sau prin planuri înclinate în spre interiorul depresiunei, «coasta» privind în afară, cum e în şira dealurilor din Stânga Siretului. Peste tot însă, contactul se face printr'un *uluc*, numit de d. Emm. de Martonne: *depresiune periferică*, iar de d. Prof. Mih. David: *depresiune de contact* [1] Peste tot, depresiunea de contact marchează limita, ca un uluc, în care reţeaua hidrografică are un curs cu totul degradat. Intr'adevăr întotdeauna trebue să găsim un pârâiaş în lungul ei, indiferent de orientarea care o are; de aceia uneori avem de-aface cu un curs consequent, alteori subsequent,—cum e la marginea de sud valea Bahluiului, sau sub coasta Ibăneştilor în nord, valea Başeului;—în fine se pot găsi chiar porţiuni de curs obsequent, cum e cel remarcat de d. Vint. Mihăilescu, a pâràului Celuit lângă Văculeşti. Dar degradarea reţelei hidrografice în *depresiunea de contact*, merge până acolo încât se găsesc pârae fără scurgere, cu nivel de bază local, cum e la Ipoteşti, lângă Botoşani.

Am insistat puţin asupra acestei forme de teren—depresiunea de contact—pentru că ea a fost capabilă, ca loc mai adăpostit, să creeze o bandă de mare densitate omenească, în lungul ei în contrast isbitor, pe deoparte cu stepa interioară, foarte recent populată, pe de altă parte cu dealurile mari, unde pădurea n'a permis peste tot aciuări de sate.

Se constată că, în depresiunea periferică, au dăinuit în toate timpurile, mari aglomerări omeneşti. Astfel încă din vremuri preistorice se găsesc mărturii de viaţă stabilă, aice, la linia de contact. Ca un exemplu cunoscut, putem da staţiunea dela Băiceni—Cucuteni, unde şi anul acesta, s'au făcut noui descoperiri.

---

1) Credem mai nimerită cea de a doua numire, dată de d. David, deoarece aeest *uluc*, acest *şanţ*, face contactul între două regiuni morfologice deosebite.—Asupra acestui punct vom reveni altădată.

In zorile istoriei, trebue să fi existat o importantă populaţie aice la linia de contact; căci peste tot întâlneşti urme de cetăţi foarte vechi: pe dealul Zamca, d. Herţusca, Măgura Ibăneşti, Berezna, ş. a. sau valuri de apărare cum e cel dela Dersca, morminte şi tezaure, cum a fost cel găsit în 1808 la Alba în jud. Dorohoi.[1]

In vremea istorică, aşezările cele mai vechi cunoscute sunt tot cele dela linia de contact. Pe «Coasta Ibăneştilor», sau a Hârlăului, satele formează şiruri neîntrerupte. Ai impresia unui sat imens de 30—40 Km. lungime. Aceasta pentrucă aice, în depresiunea de contact, nu numai că aşezările omeneşti erau mai adăpostite (se poate vedea cum satele au fugit de marele şleah-drum şi stau aciuate în depresiunea de contact), dar locuitorii pot beneficia de resursele a două medii deosebite. Intr'o parte omul are pădurea, în cealaltă ogorul; dintr'o parte are deci lemnul pentru foc şi pentru a-şi dura locuinţă, de cealaltă parte, are pâinea de toate zilele. Dar avantagiile pe cari le dă «coasta», sunt prea cunoscute în geografie; viile se înşiră pe părţile bătute de soare, creind astfel o densitate omenească, mai mare decât cea pur agricolă din stepă. Aşa au eşit la iveală sate de 2000 4000 locuitori, cari se ţin unul de altul ca mărgelele pe aţă.—Aice în jurul depresiunei Prutului-mijlociu, la linia de contact, sălăşlueşte mai multă viaţă decât pe aiurea.

Dar dacă n'ar fi existat şi alte cauze, localizate numai pe anumite puncte depe linia de contact, desigur că s'ar fi desvoltat încă multă vreme, aceleaşi sate, devenind tot mai mari, îngrămădindu-se, sau «*roind*»,[2] dar n'ar fi apărut oraşul, care cere şi alte condiţii de existenţă.

1. **Cauzele desvoltării oraşelor.**—Cari să fie cauzele cari au lucrat numai pe anumite puncte, individualizând nuclee mai puternice, adică oraşele?

a. — Primordial: *linia de contact*, care punând la îndemână

1. Adică o parte din oameni plecând ca să întemeeze în alt loc un sat care adesea poartă numele „satului stup", adăugând doar numele de „*Nou*".

2) Amintesc că, într'o cătacombă, s'au găsit oasele unui om cu coroană de aur pe cap şi cu îmbrăcăminte bogată, alături de scheletul unui cal, cu podoabe pe el; în fine o tablă de aur şi diferite vase ornate cu pietre scumpe. Acest tezaur a fost confiscat de ruşi, în timpul ocupaţiei dela 1806—1812 şi dus la Petrograd.

resursele a două medii deosebite, servind și ca adăpost în vremuri de restriște, a fost capabilă să creeze, de timpuriu, densități mai mari decât pe aiurea.

b. — La prima vedere pare curios că orașele nu apar chiar pe linia de contact, care face între Botoșani și Hârlău, un cot puternic spre răsărit, cuprinzând regiunea numită de d. Vint. Mihăilescu,[1] Copâlău-Cozancea și care, dacă din punct de vedere morfologic aparține mai puțin dealurilor din Stânga Siretului, apoi după vegetația ei (puternic împădurită), după solul ei (podzol, pe când în restul depresiunei ciornoziom) sau precipitațiunile atmosferice (mai abundente aici), se vede că aparține mai degrabă codrului înalt și împădurit din vest, a cărei prelungire spre răsărit, este. (v. harta).

Orașele deci nu sunt așezate chiar pe linia de contact, cum sunt șirurile întregi de sate, orașele sunt puțin deplasate spre interiorul depresiunei (Fig. 1) și apar tocmai acolo, unde linia de contact, face niște ondulări în forma de «semilune», orașele rămânâd în focarul acestor semilune. Cea mai importantă cauză, care stă la baza desvoltării orașelor din această regiune, e tocmai *ondularea liniei de contact sub forma acelor semilune.* Cazul e tipic pentru toate așezările urbane din depresiunea Prutului mijlociu (Dorohoi, Botoșani, Hârlău, Tg. Frumos, Iași ..).

Cum se explică aceasta? Formarea *semilunelor* a intensificat viața în focarele lor, așa cum se strâng razele de lumină în focarul unei oglinzi concave; astfel că numai aceste puncte erau cele indicate să devie centre urbane, folosind, nu numai linia de contact din dreptul lor, ci și pe aceia cuprinsă de diametrul ce-ar trece prin ele. (v. fig. 2). De aici vine și explicația încetării satelor mari, în întinderea cuprinsă de «*diametrul de influență*». Clar se poate vedea aceasta în dreptul Botoșanilor și Dorohoiului. Cu cât orașul e mai mare, cu atât satele din cuprinsul diametrului de influență, se debilitează. Ca o probă evidentă că, aceste orașe depe margine, au o așezare foarte favorabilă e că, deși au fost creiate o sumă de târguri embaticare, cu coloniști evrei (cari sunt un element urbanistic), însă așezate la întâmplare, acestea n'au putut deveni orașe, ci stagnează sub formă de târguri. Mai mult

1. Vint. Mih.: „*Podișul înalt din Vestul Botoșanilor* „Extras „Bul Soc. Reg. Rom. Gregor." 1929.

încă, unele dintre ele, sunt aşezate chiar pe linia de contact, cum e Darabani, Bucecea, Frumuşica, însă *nu* acolo unde linia de contact face o curbură concavă, acea *semilună de contact* De aceia ele au rămas tot nişte târguri fără însemnătate.

c. — A treia cauză e că rama înaltă înconjurătoare, e ruptă în unele locuri prin înşeuările de cari am pomenit (şeaua Bucecii,

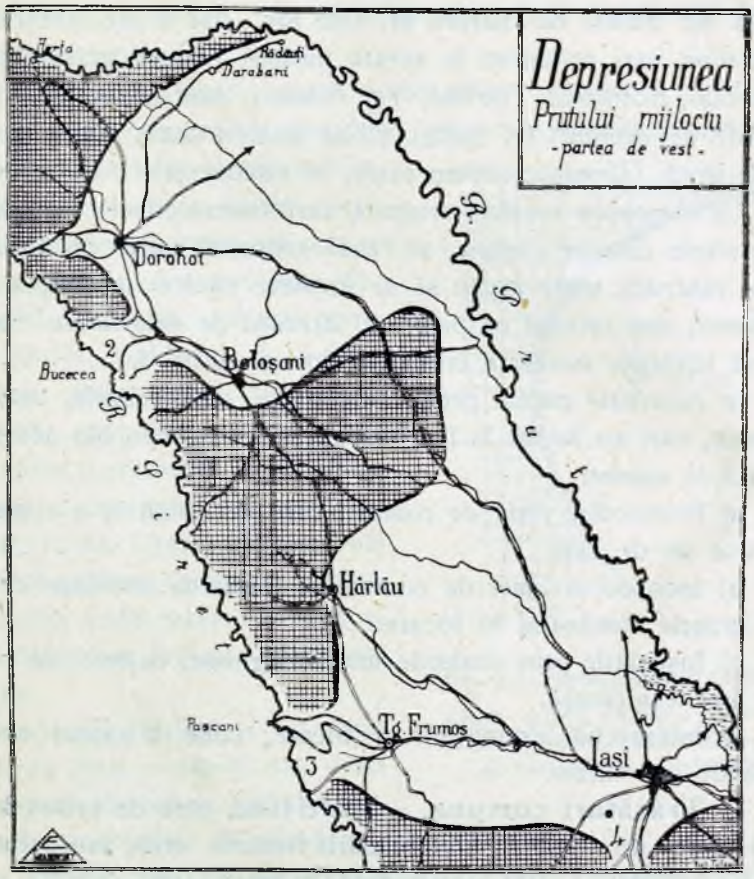

fig. 1 — *Şerpuirea „Liniei de contact" în* „semilune".
Haşurat cadrul înalt, impădurit,.. Porţile: 1. Dersca, 2. Bucecea, 3. Ruginoasa, 4. Ciurea. — Intersecţia drumurilor şi C. F. în focarele „semilunelor de contact": - (oraşele)

şeaua dela Ruginoasa). Prin aceste *porţi* s'a putut face, nestingherit, comunicaţia peste culmea dealurilor înconjurătoare regiunei, pe aici era circulaţia cea mare. Fiecare oraş îşi are poarta lui, aşa *Dorohoiul* are şeaua dela Dersca, *Botoşanii* pe aceia dela Buce-

cea, *Tg. Frumos* pe aceia dela Ruginoasa, iar *Iaşii*, pe cea dela *Ciurea-Nicolina*. Circulaţia, adusă forţat pe aici a indicat şi ea locul aşezărilor urbane.

d) — Faptul că oraşele sunt puţin deplasate depe linia de contact, spre centrul semicercului şi corespund unor porţi de circulaţie, a făcut ca satul, sau acea aşezare primitiv-urbană, să fie impusă nu numai de natură în acel loc, dar şi de *încrucişările drumurilor*, cari concurau în aceste puncte. Fiecare oraş în parte: D rohoiul, Botoşanii, Hârlăul, Tg. Frumos, sunt la încrucişări importante de drumuri (v. harta). Chiar numele unuia dintre ele, însamnă drum (*Dorogoi*=drum mare, în slavoneşte).

La răscrucea acestor drumuri, cari veneau, unele dinspre pădure, altele dinspre câmpie, se făcea schimbul între produse. La aceste răscruci, unde aveau să se formeze nuclee urbane, a apărut *hanul*, sau *ratoşul ca pivot al aşezării de mai târziu*. Sau adăugat bărătcile necesare iarmaroacelor, ş. a. m d.

In *concluzie* putem preciza că, patru sunt cauzele, mai importante, cari au lucrat la făurirea aşezărllor urbane, din acest colţ de ţară şi anume:

a) Primordial *linia de contact*, care de timpuriu a aciuat un adevărat şir de sate.

b) Incovoerea liniei de contact în formă de *semilune de contact*, oraşele rămânând în focare.

c) Inşeuările prin dealurile mari mărginaşe, ca *porţi de circulaţie* mai lesnicioasă.

d) Intersecţia drumurilor în focare, unde a apărut nucleul urban de mai târziu.

2. Trăsături comune. — Astfel fiind, pare de prisos încercarea unora de a stabili anul fundării fiecărui oraş, sau a omului care l'a înfiinţat. Acesta, chiar dacă ar exista—un «*Botăş*» oarecare pentru Botoşani, un *Iasi* pentru Iaşi—n'are nici o importanţă, *căci nu el, ci natura şi împrejurările, au impus locul viitorului oraş;* el să fi avut cel mult intenţia de-a creia un sat, dar nu şi *intuiţia* aşezării atât de favorabile. Elementul intenţional nu are valoare antropogeografică.

Dacă aceste aşezări ar fi fost fundate după capriciul unui om şi nu ar fi coincidat cu cauze naturale şi împrejurări prielnice, nu s'ar mai fi ridicat din cenuşă, cum au fost prefăcute, chiar dela începutul existenţii lor, de năvăliri şi războae.

Anul înfiinţării interesează puţin geografia (dealtminteri nu există un an, ci o epocă); căci căutând bine, sub un oraş actual, am găsi urmele altei aşezări omeneşti, mai vechi. Mai degrabă ne interesează *epoca de trecere a satului spre târg*. Astfel, toate oraşele din depresiunea Prutului mijlociu, deşi sunt mai vechi decât întemeerea Principatului Moldovean, n'au început a deveni oraşe— în înţelesul geografic şi nu administrativ—decât în ultimul secol; oarecare excepţie face Iaşul.

Chiar astăzi, toate aceste centre urbane păstrează *înfăţişarea de sate mari*,—cu grădini sau curţi întinse şi numai în centru se observă o îndesire şi rid care în înălţime prin etaje. Numai acel centru-de obiceiu străin-are caractere deoraş, *de târg*, mai bine zis.

Astfel Botoşanii, cel mai mare oraş din N. Moldovei, după Iaşi, deşi are străzi canalizate, pavate, iluminate, case luxoase; datorită parcurilor şi grădinelor particulare, nu are o densitate mai mare de 40 loc. la ha. Oraş propriu zis nu e decât cartierul central, vro 10—15 străzi, unde casele cu două şi trei etaje s'au îndesit înlăturând curţile.

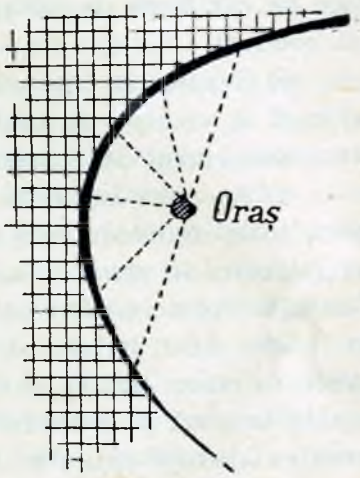

fig. 2.—„Semilună de contact". Linia plină curbă — linia de contact între depresiune (alb) şi cadrul înalt (haşurat).

Dorohoiul, Hârlăul şi Tg. Frumos, au doar o stradă sau două cu aspect mai urban, restul e sat. Se găsesc grădini, cât adevărate ogoare, în plin târg.

Un alt caracter, specific tuturor acestor aşezări urbane, e întinderea în suprafaţă prin mahalăli şi încorporarea satelor întâlnite în cale; de aice întinderea nemăsurată a lor.

In fine încă un caracter rural îl dă ocupaţia locuitorilor, căci procentul agricultorilor e încă deajuns de mare faţă de al lucrătorilor industriali. Să cercetăm aceste condiţii de aşezare şi desvoltare, asupra Iaşilor, metropola Moldovei.

3. **Condiţiuuile de aşezare ale Iaşilor.** Situat la marginea sudică a Depresiunei Prutului mijlociu, Iaşul,—care e cel

mai însemnat oraș al Moldovei — trebuie să aibă un multiplu de cauze cari i-au produs desvoltarea, punând în umbră pe celelalte așezări urbane: Dorohoi, Botoșani, Bălți....

Iată cari sunt acestea:

a) Situarea lângă un mare accident morfologic: *Coasta Repedii*, pe când restul orașelor, deși stau la limita depresiunei, nu au în față o coastă, ci, doar un plan ușor înclinat; pentru Iași, contactul apare și sub formă de *obstacol de cale*, din cauza «*coastei*».

b) Cași pentru celelalte orașe, mai sus pomenite, situarea acolo unde linia de contact dintre stepă și dealurile împădurite din sud, face un cot brusc de 90° spre NNE; deci în focarul unei semilune de contract.

c) Situarea în fața *porții* dela Ciurea-Nicolina, care-a fost utilizată în vechime de *șleah*, azi de cale ferată, stabilind pe aice un veșnic curent de circulație.

d) Așezarea Iașului în centrul Moldovei vechi. astfel că implicit toate drumurile mari, s'au încrucișat în acest loc, neforțat— căci aceasta se petrece înainte ca el să devie capitala Moldovei. Tot schimbul de mărfuri ce se făcea între Polonia și porturi (Chilia și Cetatea Albă) trebuia să treacă prin Iași, ca prin *cel mai scurt drum*. In modul acesta, devine centrul de gravitate al Moldovei, așa că în urmă și domnitorii au trebuit să părăsească Suceava, cu poziție excentrică țării și să formeze din Iași capitala ei. Orice s'ar spune, faptul acesta—capitala—nu rămâne străin de desvoltarea și urbanizarea Iașului.

e) In fine altă cauză ce merită a fi luată în seamă, e că drumurile ce veneau dinspre țara de sus, dinspre munte, spre «Basarabia», adică țara de jos, aveau de trecut lunca largă și inundabilă a Prutului. Aceasta—alături de coasta Repedea—forma un al doilea obstacol însemnat, căci în dreptul Iașilor, lunca Prutului se unește cu a Jijiei și a Bahluiului, dând o adevărată «*Baltă*», care se. poate asemăna, în largime, doar cu a Dunării,—(6 8 km.). Acest obstacol—«*capăt de pod*» — impunea o oprire; ea se făcea în Iași.

Tot așa era celălalt obstacol: *coasta Repedea*, a cărei nume reprezintă intuiția exactă pe care a avut-o poporul urcând această pantă, ce se înalță, pieptiș, cu peste 300 m. deasupra văii Bahluiului. Deci două puternice *obstacole*, cari încercuind din trei

părți Iașul, impuneau un popas, o reînoire a forțelor, reaprovizionare; aceasta se făcea în Iași.

S'ar putea ivi întrebarea: dece *nu* s'a născut Iașul, pe malul sudic al Bahluiului, și a preferat pe cel nordic? Și aci răspunsul este ușor, dacă privim, ceva mai atent, cele două maluri ale Bahluiului. Intr'adevăr: a) pe cealaltă parte Bahluiul n'are terase, sau sunt cu totul reduse, așa încât se trece aproape direct dela albia majoră — inundabilă — prin abrupt, la terasa superioară de 100 m. Deci lipsă de spațiu.

b) Dat fiind panta mare a coastei, din sudul văii Bahluiului, terenul se macină, alunecă, fuge. S'a încercat, de multe ori, să se planteze cu arbori, aceste locuri și nu s'a reușit.

c) In fine coasta e expusă spre nord, pe când acolo unde este așezat Iașul, e expus spre miază-zi.

Toate acestea, au indicat locul unei importante așezări omenești, încă din vremuri îndepărtate. Asupra vechimei Iașilor există o sumedenie de păreri. Unii susțin c'ar fi existând dela Romani, cari-l numeau *Municipium Iassiarum*, sau *Augustia*,[1] căruia Ptolomeu îi atribue aproximativ aceiași latitudine și longitudine cu a Iașului actual. Alții, că s'ar trage dela *Ași*, un popor alan, venit dinspre Caucaz odată cu Tatarii, pela 1241, alții c'ar fi existând dela *Iassoni*, sau *Iassygi*, cari s'ar fi războit pe vremuri în Moldova; în fine, unele cronici slavone din sec. XIV, vorbesc de un *Principat al Iașilor*, care ar fi fost în legături de prietenie și de comerț cu Domnul Țării Românești.[2]

Din toate aceste păreri — pe care nu se poate pune prea multă bază, unele fiind cu totul fanteziste — putem avea doar certitudinea că Iașul e unul dintre principalele orașe ale Moldovei, încă înainte de descălecat. Intr'o cronică slavonă,[3] anterioară anului 1347 se înșiră orașele Moldovei din vremea aceia: Bêlgorodă (Bielograd= Cet. Albă), Kilia, Askyi torgă (=Iași), Romanovă torga, ș. a.[4]

Deci Iașul are o desvoltare urbană, dinainte de-a deveni capitală. (Niciodată în documentele cele mai vechi, în cronici, sau inscripții, nu găsim Iașul ca sat ci în totdeauna ca *oraș*). Ceiace

1. N. A, Bogdan:—*Orașul Iași—odinioară și astăzi*—1904 pag. 18
2. Tocitescu:—*Ist. Rom.*—Buc. 1886 pag. 120.
3. *Polnoe sobranie lètopisei.*
4. Bogdan:—*op. cit.* pag. 11.

dovedeşte că faptul de-a fi fost capitală, n-a contribuit decât la intensificarea propăşirei lui; pe când primordial, nucleul urban l'a dat aşezarea foarte favorabilă – Trebuie să piară ideia—pe care unia o susţin - că atât laşul cât şi Botoşanii, sau Dorohoiul, sunt aşezate nefavorabil; crezând că numai oraşele situate pe-o apă mare pot progresa! Dânduli-se căile de comunicaţie trebuitoare aceste oraşe vor merge cu paşi repezi spre prosperitate; căci atâta vreme cât nu se făcuseră căile ferate, «drumurile mari» se intersectau în aceste oraşe - de unde înflorirea lor în acele timpuri. După ce s'au construit c. ferate, cari înconjură oraşele (afară de laşi) aceste aşezări urbane au început a lâncezi. De aice explicatia că Botoşanii, care acum 50 de ani avea acelaş număr de locuitori ca şi Galaţii, sau Craiova, s'a menţinut de atunci la 32.000 loc, rămânâd azi, $^1/_3$ din primul şi jumătate din al doilea.

4. **Intinderea laşului în suprafaţă**. Cu toatecă era unul dintre principalele oraşe ale Moldovei, laşul se întindea, până prin sec. XV, aproape numai în jurul palatului domnesc (actualul Palat Administrativ). Centrul oraşului era strada Veche, iar la nord nu se întindea mai mult de Mănăstirea Golia.[1] In colo era pădure: în spre Copou, în spre dealul Ciricului, care - după tradiţie—începe a se defrişa la finele acestui secol, de către nişte ruteni anume aduşi.

In secolele următoare 17—18. laşii arată tendinţa de-a se urca spre nord; astfel mahalaua *Mnntenimile*, se găseşte menţionată în 1723, ajungând «între Sfeti Neculai de sus (care era lângă Tufli) şi între Prepadoamna Parascheva cea nouă... în gios până la coada râpii (Râpa Galbenă».[2] Pe *drumul Sării*—Sărăria—laşul se'ntinsese la 1680 până la biserica albă.—Măhălălile de azi: Bucşenescu, Frecăul, Bulgară, până la Tataraşi şi Ciurchi, era «o mare întindere de pământ gol»[3] cu care Duca (1683) înzestrează mănăstirea Sf. Ion din Zlatoust. Aceste locuri, abia în sec. XVIII-lea încet a se popula, după cum se vede în fig 3.[4] Centrul oraşului se

1. Iată un fragment, dintr'un document din 1575: „Goliă" biserica lui Dumnezeu dîn târgul laşilor, *la margine*, „unde este hramul, etc..." *Bul. Ion Neculce*, 1925.

2. *Bul*, „*Ion Neculce*" fasc. V/1825—laşi.

3. Bogdan *op. cit.* pag. 115.

4. M'am servit pt această schiţă de hartă de: „Planul laşilor" făcut de ing. Bejan; de planul laşilor făcut de Joseph Bajardi 1819; de lucrarea cit. a d. Bogdan; de documente publicate în Bul. „Ion Neculce"; de „Condica Liuzilor" (1803), Publicată în *Uricariul* vol. VII şi VIII de Codrescu, etc...

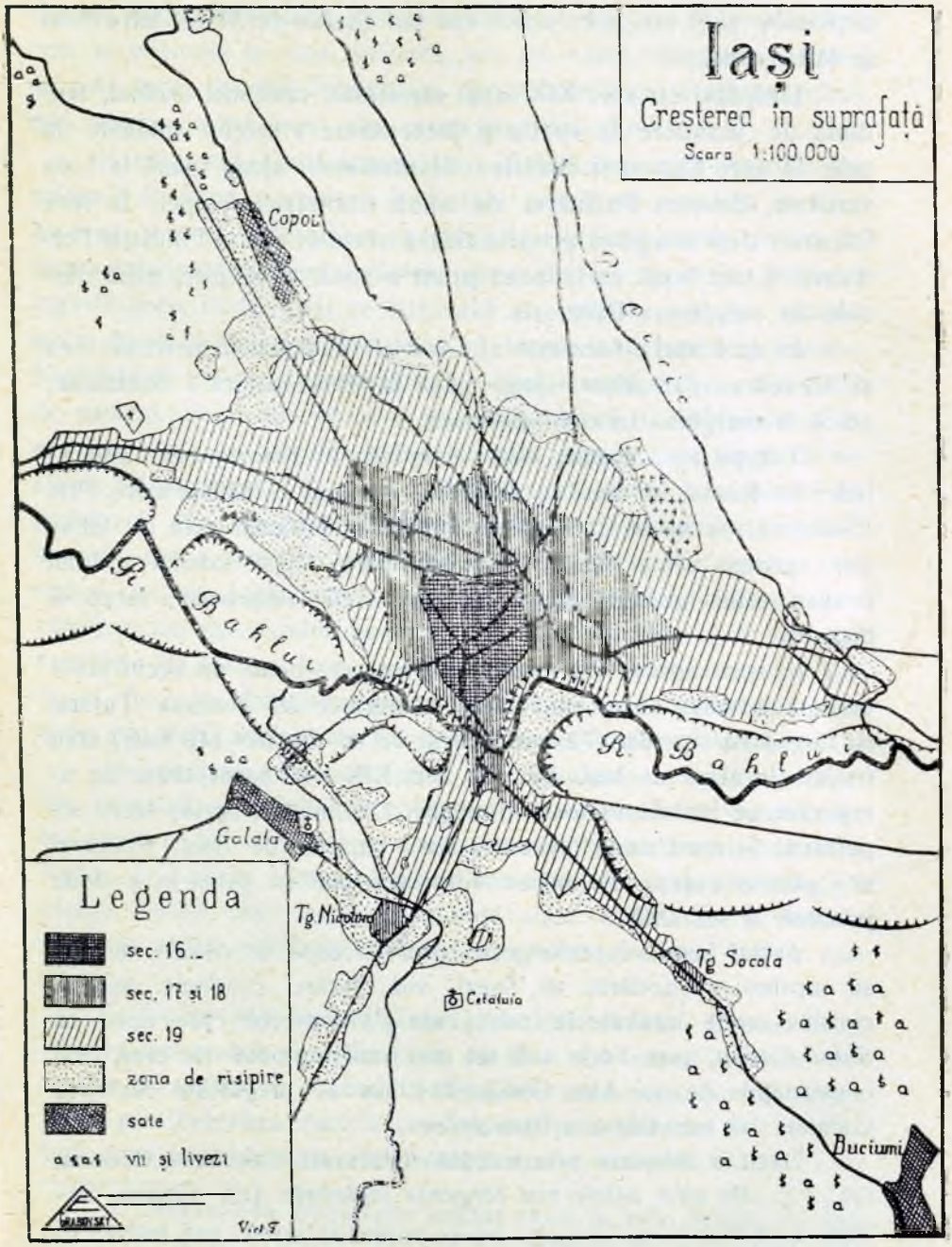

fig. 3. — *Intinderea Iașului în spațiu.*

Ingustarea orașului în albia Bahluiului; creșterea în lărgime atât spre nord cât și spre sud de șesul inundabil

deplasase şi el mai spre nord: era str. Ştefan cel Mare, între Palat şi Mitropolie.

Incepând cu sec. XIX laşul manifestă, mult mai evident, tendinta de întindere în spaţiu şi încorporare a satelor întâlnite în cale. In spre Capou şi Sărărie «*Muntenimile*» ajung până la Universitate, Biserica Patruzeci de sfinţi şi Biserica Vulpei. In spre Păcurari deşi marginea propriu zisă a oraşului era la Fundaţia Ferdinand t tuşi laşul se întindea printr'o zonă de risipire, până dincolo de «cişmeaua Păcurari».

In spre sud *Mahalaua sf. Andrei*—«cu oameni nevoeşi»—ca şi *Mahalaua Feredeilor*, ajung până la albia majoră a Bahluiului, adică la marginea terasei inferioare.

Tot pe acea vreme, laşul se întinde în *Frecău*, care abia atunci se forma, în timp ce *Bărboiul* era deja o mahala mare. Prin *Ciurchi* şi pe valea Câcainei se întinde în Tătăraşi care se întindea aproape cât şi azi.—In această parte, deşi existau grădini imense, totuşi golurile dintre cartiere, acele «maidane», încep să dispară.

In spre Socola era mahalaua *Broşteni*—poate un vechi sat—care se întindea abea, până unde se desface azi şoseaua Ţuţora; iar *târguşorul Socolei* (72 fam.) ca şi cel al *Galatei* (40 fam.) erau trecute în afară de laşi. Abea în sec. XIX sunt încorporate de oraş care se întinde în toate direcţiile. Dealminteri acelaş lucru s'a petrecut în nord unde *Copoul* a fost cuprins de oraş. *Păcurari* şi *Calicimea*, depe Bahlui se formează mai cu samă în a doua jumătate a sec XIX.

Astăzi laşul se prelungeşte, printr'o zonă de risipire în care se cuprind: gospodării, vii, livezi, vile, ferme, cârciume, etc... A cuprins satele întâlnite în cale; cum s'a petrecut spre nord cu *Satul Copou*, care tinde a fi tot mai mult înglobat de oraş, prin construcţiile de pe Alea Ghica. Tot aşa se pregăteşte cucerirea Galatei, iar mai târziu a Buciumilor.

Deci: o înaintare prin *măhălăli* (Păcurari, Calicimea, Cacaina, etc...) şi alta prin *satele* sau *târgurile înglobate* (ex. Copou, Socola, ş. a.).

La prima vedere, întinderea spaţială a laşilor ne pare ceva cu totul dezordonat, haotic; de fapt însă, ea a fost impusă de constituţia şi forma terenului. Tendinţa a fost să se urce spre

Copou, unde e *așezătură*, unde terenurile nu fug, nu «se mânâncă», cum se întâmplă la râpa galbenă, sau pe toată marginea terasei pe care trece drumul Păcurarilor. Documentele ne arată cum drumul acesta s'a tot urcat, din cauza înaintării râpei.[1]

In spre sud, lunca inundabilă a Bahluiului, unde se află mahalaua Calicimea, e aproape în fiecare primăvară invadată de ape. Aice se observă o fereală a orașului de-a înainta; casele se țin pe terasa inferioară în lungul râului, apoi dupăce printr'o porțiune îngustă (pela Podu Roș) se strecoară pe celălalt mal, se întinde iarăși foarte mult, ajungând până pe terasa superioară la Galata. Nechibzuită a fost împroprietărirea—după marele război—a o samă de oameni, cu locuri de casă, pe albia majoră a Buhluiului. Casele împreună cu celelalte atenanse: șuri, garduri.., pe lângă că ocupau un însemnat volum din albia majoră—care la viiturile de primăvară, sau din timpul ploilor mari, slujește râului ca albie minoră—dar a servit ca adevărată ezătură strângând apele, cari numai cu greu putându-se scurge la vale, au invadat orașul, urcându-se pe terasa inferioară. Gara, Poșta, R. M. S-ul și toate cartierele de jos, au fost, la finele lunei Iunie curent, sub apă (v. pl. fot.); iar din târgul clădit pe albie, n'a mai rămas nimic în urma retragerii apelor, așa că râul a rămas stapân pe albia lui.

In concluzie se poate spune că: întinderea în spațiu a Iașului, a trebuit să asculte de configurația terenului și de consistența lui. In spre sud s'a lovit de lunca inundabilă și de abruptul unor terase, de aceia a căutat să să întindă spre nord, spre Copou, pe platou. Totuși când scapă dincolo de albia Bahluiului, se întinde din nou, nemăsurat vrând parcă să creeze un al doilea Iași le sud de râu.

5. **Creșterea în înălțime și urbanizarea.**—Pentru ca o așezare omenească să devie oraș, nu i se cere numai o mare întindere în spațiu ci, o anumită densitate, care nu se poate căpăta decât prin îndesirea mare a caselor, sau prin urcarea lor în înălțime prin etaje. Aceasta atrage după sine o anumită ordine în ce

1. „Mutându-să drumul din pricina râpei în locul numitei bisărici (Sf. Necloai Nou lângă Fundație) ca trii drumuri și că pe unde este ograda numitului băcal, au fost și livadă îngrăpită, care au căzut în râpă măcinându-să din vreme în vreme". (*Bul. Ion Neculce* farc. V pag. 143). Inaintarea acestei râpe nu s'a putut opri până nu s'au făcut lucrările dela „Râpa Galbenă".

privește străzile. Dacă pentru casa cu un singur etaj, strada nu are nevoe de cine-știe ce lărgime, apoi pentru casele înălțate, cu mai multe etaje, este necesară o lărgime mai mare, atât pentru ca lumina să nu fie stânjenită cât și pentru că debușarea în stradă a lăcuitorilor—mult mai numeroși—cere un spațiu mai larg.[1]

Asupra urbanizării Iașului, nu avem date mai vechi decât sec. XVIII-lea, datorită—unelea—călătorilor străini cari au trecut și au scris despre Iași, altele, documentelor noastre. Astfel Jean Bell d'Antermony găsește Iașul, în 1737, cu case în cea mai mare parte *construite din lemn.* Intr'un document, de învoială de pe acea vreme (1747) se vede înfățișarea caselor: «eu să-i fac ograda să fie împletit cu câte doo nuiale, o poartă și să pun răgoz peste coperimentul ce are casa».[2] Deci: garduri împletite, casă acoperită cu rogoz, ca la țară.

Lordul Baltimore, care trece prin Iași în 1764, ne dă un tablou ceva mai complect despre acest oraș. El găsește străzile *podile cu lemn*—deci un prim caracter orășănesc.—Dar «casele în cea mai mare parte sunt niște bordee cu câte un apartament, turtite la pământ și goale, puțin deosebindu-se de acele de prin sate»[3] Deci Iașul, în acea vreme, nu avea caractere de oraș, decât în preajma Palatului Domnesc, unde vor fi fost case mai mari și «poduri»; încolo era un adevărat sat mare.

La 1767 se aduce prima oară, apă la Iași (dacă nu se va fi adus și depe vremea lui Vasile Lupu, după cum reesă dintr'o însemnare); deci încă un caracter orășănesc.

In sec. XIX încep a apărea casele de zid și cele cu două, sau mai multe, etaje; deci abia acum începe Iașul să aibă caractere mai pregnate de oraș. In 1804. Dr. Wolf[4] ne spune că din vro 5000 de case, numai 200 sunt de zid, restul de vălătuci, sau de scânduri. *Sunt și 40 de case cu două rânduri*, desigur pe străzile din centru.

Chiar în 1836, Iașul avea multe locuri virane, ceiace-i dădea o densitate prea mică. Iată ce zice Stanislas Bellanger, în privința aceasta, despre Iași: «ca și București, conține întinse terenuri de-

1. Marin Simimionescu-Râmniceanu: *Urbanism.* Buc.
2. v. *Bul „Ion Neculce"*, fasc. V pag. 166.
3. Bogdan: *op. cit.* pag. 20.
4. Dr. Wolf *Beiträge zu einer Statistisch—hirstorischen Beschreibung des Furstenthums Moldau.* Sibiu 1805

şerte, imense grădini şi ocupă o suprafaţă considerabilă. Ar putea încăpeaacolo 100.000 locuitori. dar nu are decât 40.000... Cu 30 de ani în urmă (adică la 1800), acest oraş, nu era drept vorbind decât «o mahala mare», de atunci însă «unii bogătaşi moldoveni ş'au făcut câteva case mari, sau palate construite în stil european».[1]

Iată deci că abia din sec. XIX şi mai ales de pe la 1830, Iaşul începe a se urbaniza, ridicându-se în înălţime şi umplând „golurile„ devenind compact. La aceasta a contribuit impulsia dată de burghezia nou formată (de evrei) care a început a ne urbaniza oraşele.

Şi astăzi Iaşul urmează tendinţa de-a se ridica şi îndesi, prin mahalăli. Astfel nu numai cartierul central e compact şi cu case de 2—5 etaje, dar se individualizează şi alte centre, cu viaţa proprie, cum e *Târgul Cucului*.

6. **Evoluţia populaţiei Iaşului.** — Desigur că populaţia Iaşului s'a mărit în decursul timpului, după cum oraşul a crescut în întindere şi înălţime. Un călător ce trece prin Iaşi în 1737, găseşte 2000—3000 de case, deci cc. 12.000 loc., cam ca şi lordul Baltimore în 1764.[2] Condica de venituri şi cheltueli, a lui Moruzi Vodă, din 1792, dă 14.000 loc. pentru oraşul Iaşi; iar D-r Wolf, zice că la 1804, Iaşii aveau 5000 de case, deci cam 22.500 loc. Alţi călători, în jurul lui 1830, au socotit populaţia Iaşului la vro 40.000 de suflete; iar statistica din 1831, arată pentru Iaşi 48.000 loc.

Iată deci o creştere continuă, a numărului locuitorilor. In 1848 Prinţul Suţu („Notions statistiques sur Moldavie") exagerează populaţia Iaşului la 91.560 loc., ceiace e prea mult, căci numai peste zece ani, într'o statistică îndeajuns de serioasă (1859), găsim numai 65.745 loc. cifra care pare mult mai aproape de adevăr.

In fine urmează o serie de date statistice, pe care iarăşi nu putem pune prea mult temei, căci arată curba grafică sărind în scară (v. fig. 4), ca la 1899 să găsim 78.000 de suflete, iar în 1912, numai 75.000; deci o mică scădere. Astăzi în urma recinzământului din 1930, numărul locuitorilor Iaşului ajunge la 102,000.

După aceste cifre—cari trebuesc privite, mai toate, cu neîncredere—am trasat curba evoluţiei oraşului Iaşi. Privind'o în ge-

---

1. St. Bellanger: Le *Kéroutza* pag. 138.
2. Bogdan:—*op. cit.* pag. 210.

neral (fig. 5), pentru că nu ne putem baza prea mult pe datele statistice din trecut, putem trage următoarele concluziuni:

1. Populația Iașului e într'o continuă creștere;

2. Creșterea e mai accentuată dela începutul sec. XIX și până la Unire (1859) când Iașul pierde calitatea de capitală.

3. Dela această dată creșterea e mai slabă până în ajunul marelui război (1916). E un fel de lâncezeală;

4. după care populația sporește simțitor, din cauză că Iașul își recăpătă importanța din trecut în ce privește așezarea și marile drumuri, în Moldova întreg ită. (Creșterea și înviorarea Iașului s'a făcut în detrimentul celuilat centru, desvoltat în sec. trecut. Chișinăul; se repetă oarecum, ceiace s'a întâmplat între Iași și București, la cealaltă Unire—1859).

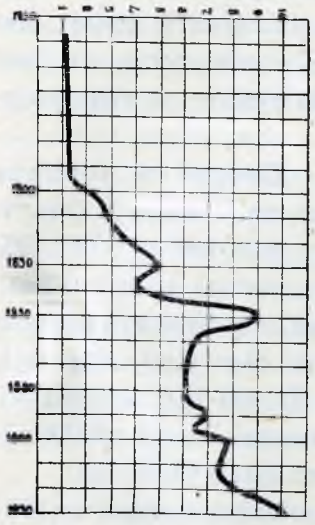

Fig. 4.—*Evoluția nr. locuitorilor Iașului între 1730-1930.*

Vertical: nr. locuitorilor în zeci de mii; Orizontal: anii

Ca mai în toate orașele mari, populația Iașului e felurită. După statistica din 1900 (ultima pe religiuni) Iașul avea 45.5% ortodocși - în cea mai mare parte români – 50% mozaici, plus alte religiuni (4.5%) Deci se constată predominarea străinilor, cari în afară de evrei, sunt: armenii, țiganii, ș. a.

Se pune chestiunea: când s'a produs înstrăinarea populației acestui oraș? La 1803 erau cc. 13% evrei [1] din populația totală. In 1831 erau 38% față da 59.4% români; pe când în 1859 găsim 47% evrei și 52% români. Deci înstrăinarea s'a făcut, printr'o creștere continuă a elementului evreesc în detrementului celui românesc, mai accentuată în prima jumătate a secolului trecut.

Cauzele acestei înstrăinări sunt: a) *Nașterile* mai numeroase la evrei decât la românii târgoveți, în timp ce mortalitatea e inversă; deci un surplus natural al evreilor prin naștere și:

b) *migrațiile*, începute de prin a doua jumătate a sec. XVIII-lea, care-au atras un important număr de evrei în capitala țării, în mai mare număr între 1820 - 1838.

1. „Condica Liurilor"—Th. Codrescul:—*Uricariul* vol. VII și VIII.

Inundațiile din Iași (Iunie 1932) cari au cuprins cartierele dinspre Bahlui.

In concluzie putem spune că: Iaşul nu are—ca oraşele mari cosmopolite—o populaţie străină diferită, ceiace e un fenomen natural, ci o singură populaţie străină, mai numeroasă, ceiace putem socoti ca ceva artificial, creiat de evenimente istorice.

* * *

Desigur sunt încă multe probleme geografice cari s'ar putea pune în legătură cu aceste oraşe (aspectul, densitatea locuitorilor, ocupaţia lor, zonele de influenţă a centrului urban, etc..) dar în această notă preliminară am schiţat doar câte-va din problemele importante, celelalte rămânând altă dată.

Incheere.—S'a susţinut pentru unele oraşe din depresiunea Prutului mijlociu, că singura cauză a naşterii lor ar ar fi o încrucişare de drumuri; dar „*răscrucea*" nu e un fapt artificial, ci e impusă într'un anumit loc, de fenomene fizice. Astfel orice obstacol mai însemnat îşi creiază în faţă răscrucea de drumuri. După cum nu pe întregul ţărm al mării se află înşirate oraşele—porturi, ci numai unde se pot sluji de condiţiuni favorabile pentru îmbarcarea şi debarcare (golf,..) tot astfel nu în întreg lungul unei margini înalte, are să apară un oraş alungit, ci numai acolo pe unde „*obstacolul*" prezintă o mică înlesnire pentru treacăt (înşeuările, sau porţile). La aceasta se mai adaugă curbarea ramei înalte, impunând astfel ca toţi cei ce urcă sau coboară—căutând drumul cel mai scurt, care nu e decât cel perpendicular pe laturea podişului—să se întâlnească jos, la piciorul dealurilor mari, într'acelaş punct. Această răscruce a creiat *hanul*, sau *ratoşul*. apoi locuinţele provizorii şi în fine nucleul de mai târziu a oraşului.

Crucele de drumuri aveau rolul de a efectua *schimbul de produse*, dintr'o parte în cealaltă; adică a *comerţului* (de cereale, lemne,...); cu vremea comerţul specializându-se tot mai mult, a impus specializarea mărfii şi creiarea unei *industrii* agricole (adică: pentru agricultură şi bazată pe agricultură), ceiace duce mai departe oraşul ajuns la oarecare desvoltare datorită comerţului. Aşa dar, peste cauze fizice, suprapunerea cauzelor economice (răscruce, comerţ, industrie), câteodată chiar cauze politice (capitală de ţară, de judeţ,...).

S'a simţit o buliversare în mersul încet, dar continu spre progres al acestor centre când, cu introducerea căilor ferate, sau

schimbat oarecum răscrucile impuse de veacuri, cu altele arbitrare, la care înconjurul nu conta, din cauza vitezii. Totuşi răscrucile nou formate, nu pot lua înainte pe cele vechi, la cari s'a ajuns prin căutarea celui mai lesnicios drum. Aşa Botoşanii rămaşi la capătul unei linii ferate, e departe de-a fi măcar ajuns de Leorda sau Vereşti, încrucişări de drumnri de fer; ceiace dovedeşte temeinicia celor dintăi răscruci.—S'a resemţit totuşi o stagnare pentru oraşele rămase la capătul liniilor (Botoşani, Hârlău).

Dacă *răscrucile* au creiat *centrul* oraşului, apoi acesta s'a întins—după expresia lui Vidal de la Blache—ca un *polip*. In întinderea lui prin mahalăli, târgul a incorporat—ca o amoebă în mersul ei—satele ce-i stăteau în cale. Astfel ne-am pomenit cu târguri nemăsurat de întinse şi numai în urmă prin nevoia de-a scurta distanţele, s'a început ridicarea în etaje. Astfel că din satul întins, cu densitate slabă, a început a se individualiza o aşezare ce tinde spre *urban*.

Dar în privinţa desimei caselor, decide şi concepţia de viaţă a populaţiei, care la noi, nu are înnăscut—ca în alte ţări—spiritul urbanistic. La noi orăşanul s'ar sufoca fără o cât de mică grădiniţă, sa'r sufoca ştiindu-se locatarul unui apartament la etajul 2 sau 3. Şi aceasta nu numai pentrucă la noi dăinueşte, de secole, o tradiţie rurală dar pentru că marea majoritate a orăşenilor sunt, a doua—a treia generaţie de ţărani, pe cari şcolile şi meseriile i-a introdus „la târg". Şi dacă „urbanizarea" se face cu ţărani, e dela sine înţeles că, ea va suferi de-o concepţie rurală. Inceputul urbanistic la noi l'au făcut evreii; de aceia fiecare oraş are suprapus în el două părţi distincte: *centrul* (evreesc) şi *mahalalile* (româneşti). Aceasta peutrucă orăşănizarea, adusă de evrei, are la origină acea înghesuială de case: *ghetto-ul*, cu totul specifică; de aice deosebirea ce subsistă între centru şi cartierele mărginaşe.

Aşa dar, dacă, pe drept cuvânt s'a spus că până pela Unire, noi n'am avut oraşe, se constată că ele sunt încă în formaţie şi se vor modifica pe măsură ce va evolua şi concepţia urbanistică a orăşenilor noştri.

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău

de **Const. N. Tomescu**

Contribuţia clerului Valahiei către armata rusă în 1812.

Prezidentul divanurilor romîneşti Vas. Crasno Milaşevici a cerut mitropolitului Gavril ca «partea bisericească din Valahiea să ajute la contrebuţia anului 1812 cu 150.000 lei, după hotărîrea comitetului Ţării Romîneşti». Mitropolitul a văzut astfel situaţia: «Noi despre o parte ştiind căte dări au dat mănăstirile într aceşti ani şi că sănt însărcinate şi cu grele datorii, am făcut pentru toate arătare escelenţii sale; despre altă parte, văzând greutatea şi obosirea norodului, care, în cea de istov lipsă în care să află întind mînă la agiutoriul celor bisericeşti, n-am putut a trece cu vederea cerere comitetului şi îndemnare escel. sale prezidentului şi aşa ne-am învoit ca partea bisericească din Ţara românească să ajute cu toţii de obşte—cu o sumă de 120.000 lei—ca 40.000 să dea mănăstirile greceşti, închinate la alte locuri peste hotar, cu schiturile care să află supt dînsăle, iar 80.000 lei să dea mănăstirile pămînteşti împreună cu toate schiturile ci să află în ţară şi împreună cu toţi preoţii, diaconi, dascalii şi ţîrcovnicii, ne scutindu-se nimene la acest ajutor pentrucă aceasta nu este bir, ci ajutor către Patria sa».

In dosar se află şi raportul ocîrmuirii iconomiceşti a mitropoliei Moldovei, care a strîns dela mănăstiri «după analoghie venitului şi dela preoţi şi diaconi cîte şasă lei de nume, iar dela dascali şi ponomari cîte trii lei douzeci par. de nume, care bani adunîndu-se, s-au făcut suma de 78862 lei din tot prinţipatul Moldaviei, din care s-au dat:

lei 50.000 păr.—la visterie după sănet
„ 24.146 „ 6 s-au plătit capete datorii şi dobînzi a mitropoliei
„ 4.715 „ 34 au rămas bani carii s-au lăsat de către înnalt presfinţie sa spre întămpinarea cheltuealilor mitropoliei.».

Şi pe altă pagină găsim şi sumele parţiale, cum s-au adunat:

lei	preoţi şi diaconi	lei	dascali şi ponomari	
2574	429	696	232	tot ţinutul Orheiului
1452	242	717	239	ţinut Hotinului
1830	305	246	82	ţinut Iaşii
576	96	81	27	tîrgul Iaşii
366	61	132	44	ţinut Cărligăturii
768	128	357	119	ţinut Hărlăului
1032	172	255	85	ţinut Botoşanii
930	155	273	91	ţinut Dorohoiului
360	60	132	44	ţinut Herţii
2022	337	450	150	ţinutul Sucevi
3132	522	306	102	ţinut Niamţului
831	—	—	—	olatul Basarabiei
8568	1428	2694	898	eparhie episcopiei Romanului
5538	923	735	245	eparhie episcopiei Huşului
29.979	4858	7074	2358	fac

Adunare sumelor

lei	nume	
29.979	4858	preoţi şi diaconi cîte şase lei de nume
7.074	2358	dascali şi ponomari cîte trei lei de nume
41 809	—	mănăstirile
78.862		

In lista creditorilor mitropoliei Moldovei, pentru totalul de mai sus de 24.146 lei 6 par. achitat, citim aceste nume: vornicul Vasilie Rosăt 7812 lei, stolniceasa Climentoaia 2016 lei, păharnicul Chiriac 7758 lei, medelnicerul Vasilie Mitre 2126 lei, vornicul Ralet 1100 lei şi sărdarul Mihai Ganea 3333 lei.

(*dosar nr. 192/1811*).

Pentru robi

O grea neînţelegere s-a ivit în 1809 între m-rele Dobrovăţul şi Căpriana cu spătarul Alecu Mavrocordat, care a ridicat cu

forța trimișilor săi armeni, arnăuți și căzaci mulți robi ai mănăstirilor, i-au dus la Miroslava, unde robii se plîng că «nici pîne ce de toate zilele nu ne dă și numai ne robește la toate lucrurile cele ce i trebuie dumlui și am rămas de tot săraci, s-au fript și doi copii, care au și murit, neavînd cu ce a-i învăli, strîngîndu-se căte mulți la un tăciune de foc săntem prăpădiți cu totul și vreme ernii ne-au împresurat și ne mor muerile și copii de frig, fiind goli de tot. Cu lacrămi ferbinți ne rugăm pre sf. voastre ca să ni se de drumul pă la casile noastre și rămăind aici stăpănii noștri să vor judeca».

Mitropolitul a mijlocit pînă și la prezidentul Divanurilor. S-a instituit și o comisie, care s depune raportul său. Aici citim că vinovat este spătarul Mavrocordat, care a ridicat robi «preciți i-a putut prinde, lăsînd numai pre aceia cîți au avut scăparea lor la pădure».

(dosar de 49 file, nr. 151/1809),

După o cununie la curtea imperială.

Sinodul poruncise la 19 Aprilie 1809 ca «la toate bisericile să să facă lui Dumnezeu mulțumitor moleben cu tragere clopotelor în trei zile de rînd» pentru căsătoria prințesei Ecaterina Pavlovna cu prințul Gheorghe Holstein Oldenburg, săvîrșită la 18 Aprilie. La Iași s'a slujit moleben în biserica sf. Gheorghe la 9 Mai, și exarhul dă poruncă să se urmeze la fel în toate eparhiile, «înștiințînd de aceasta și pe dregătoriea cea politicească». Ordin s-a dat și epitropilor peste mănăstirile grecești, anume Iosif al Argeșului, care era și «coadiutoriu mitropolii Ungrovlahiei», și arhimandriții chir Visarion și Ilarion.

Iar lui Veniamin i se scrie la Slatina ca «proin Moldavie», așa cum de altfel semnează și el la răspuns. La București s-a făcut la 21 Mai «cînd să prăznuește și numele împărătești sale înălțimi, binecredinciosului Dom țesarevici și marele cneaz Costandin Pavlovici împreună cu praznicul mitropoliei».

In forma de pomelnic împărătesc se pune numai numele prințesei Ecaterina «și pentru soțul ei».

(dosar nr. 65/1809)

Inchiriere nelegală a m rii Trei Ierarhi din Iași.

Mănăstirea aceasta a suferit grele stricăciuni din incendiul dela 1809. Trebuind să-i facă «multe înnoiri și meremeturi... au socotit igumenul arhim. Serafim ca să adaogă prețul chiriilor asupra caselor mănăstirești și dughenelor, spre care adăogire toți chiriașii cu mulțumire s-au priimit, numai un plăcintar, anume Panaioti Rumeliotul» n-a vroit, plătind chirie pentru o dugheană pe Podu vechi lîngă spițărie numai 200 lei pe an «măcar că face întreit preț». Cauza împotrivirii era că chiriașul căpătase dela un igumen, arhim. Ignatie din 1790, prin zapis dreptul «de a stăpîni el și clironomii lui în vec numai cu acest preț fără a să adauge ceva». Dar Dicateria, studiind plîngerea mănăstirii, a găsit: 1 «acest feliu de năimală fără vadea să numește vănzare, care cu a 12 pravilă a celui a toată lume al șaptele sobor să oprește»; 2. că igumenul «la plinirea vadelii sale este dator a lăsa slobode, de către vănzare orănzii toate moșiile, casele și dughenile» 3. «prin hrisovul obștesc este oprit ca averile mănăstirești nu mai mult de cât pe trei ani în orăndă să nu se dee» și 4. este împotriva poruncilor ce să dau igumenilor dela acele 20 mănăstiri, închinate la sfînta Gora, între cari e și Trei Ierarhi. De aceea s-a stricat zapisul, vestindu-se și «blagorodnicul divan al Moldavii».

(dosar nr. 81/1809)

Stăreția m-rii Frumoasa.[1]

Potrivit unei porunci a sf. Sinod, exarhiceasca Dicasterie pregătise «condici pentru însămnarea averilor, veniturilor și cheltuelilor.. Dar unul din egumenii mănăstirilor grecești, arhimandritul Ioachim, egumenul m rii Frumoasa, care este închinată la Sinaia, n-au vrut să primească condiciile zicînd cum că această m-re este închinată la Sinae și nici o rînduială de aiure nu primește. Și după ce i s-au zis că.., e pentru folosul acelor locuri... ca să nu poată unii din egumeni a răsipi averea m rii și a aduce mănăstirile spre ce desăvîrșit păgubire și a le încărca un nerăsplătite datorii precum și sînt vederate destule pilde... a răspuns că e condicile nu le primește... măcar să-s scoată din egumenie, căci aceasta într-acolo merge ca să să ei mănăstirile și averile lor... așa să

1. De lîngă Iași cu hramul sf. arhangheli Mihail și Gavriil.

poartă vorbe şi el aşa gîndeşte... şi că aceste condici să trimit, ca în vremea cînd să vor lua mănăstirile să-s ştie cum să vor priimi... şi cu această împotrivire au eşit din prisustvia» Dicasteriei, «de unde să cunoaşte cum că această clevetire el singur dela sine au iscodit-o»...

«După cercetare s-au aflat cum că acest arhimandrit nu slujeşte nici odinioară slujba bisericească... că monaşi m-rea nu ţine nici unul, chiliile le-au lăsat stricate şi pustiite, şăzînd întru unile ţigani. Pentru buna orînduiala bisericii nu are nici o silinţă, pentru starea economiei de afară după slăbiciunea bătrîneţelor a privighea cu deamăruntul nu poate».

Exarhiceesca Dicasterie a hotărt: pentru neascultarea lui şi după cercetarea făcută şi pe temeiul «ucazului sf. îndreptătoriului Sinod [1] dela 23 Decembrie 1808 (sub nr. 5191) să-s scoată din ocîrmuirea m-rii şi metohurile ei... Iar pentru clevetirea ce a au iscodit-o cum că stăpînire ar fi avînd scopos a lua m-rile şi averile lor, în loc de mulţumire pentru că, după înalta bunavoinţă împărătească toate moşiile mănăstireşti ce să află în Basarabia, care s-au fost luat de Turci, s-au dat iarăş mănăstirilor, întru care şi această mănăstire au priimit din ţinutul Hotinului moşiile ce le-au avut, fiindcă această necuviincioasă vorbă ce au făcut-o împotriva bunei ocîrmuiri poate scandalisi şi pe alţii şi rădică şi ipolipsul egumenilor tuturor m-rilor greceşti, arătînd cum că şi alţii vorovăsc asăminea, măcar că să cade să-s trimată la judecata ostăşască, dar băgînd în samă slăbăciunea lui ce ajunsă de adînci bătrîneţe, să i se facă numai mare bănat în Dicasterie fiind şi alţii egumeni de faţă... şi să-s trimată la m-rea Fîstîcii, ce este închinată tot la Sinae, fără a i să da voe a mai eşi din m-re... După ce să vor deschide drumurile, să se înştiinţeze şi arhiepiscopnl Sinaiului». Iar în loc a fost numit «proestos m-rii Frumoasa şi sf. Paraschevii [2] arhim. Ioasaf, ce au fost Dicheu sf. mitropolii Moldaviei».

Pentru regulă s-a trimis ştire către sf. Sinod, către preşedintele divanurilor Cuşnicov cît şi Divanului ca să dea «poroncă atît la robii

---

1. Ucaz întărit de ţar ce prevede ocîrmuirea şi punerea în bună orînduială unele slujbe bisericeşti cît şi „m-rile ce sînt închinate pela alte locuri".

2. Mănăstire tot din Iaşi.

m-rii cum şi la lăcuitori ce şăd pe moşiile m-rii să-l cunoască pe» arhim. Ioasaf de prestos, căruia i s-a dat şi cuvenita gramătă.

Predarea m-rii s-a făcut în prezenţa unuî delegat al Dicasteriei, apoi arhim. Chiril proestosul Socolii şi arhim. Serafim dela Trei sfetitele, cînd s-a dovedit că Ioachim dăduse moşiile acestor m-ri în orîndă pe mulţi ani împotriva hrisovului de obşte şi cu preţ pe mic. Divanul a mai fost rugat să strice contractele.

(dosar nr. 116/1809).

O listă nominală de cei 18 monahi ai m-rii Căpriana în frunte cu arhim. Antim, la Iulie 1809, şi o alta a schitului Condriţa cu 18 vieţuitori, avînd ca nacialnic pe Serafim, se află în

(dosar nr. 107/1809).

La 1809 a circulat în Moldova o condică de milă pentru terminarea bisericii sf. prooroc Ilie, a schitului rusesc din sf. Munte Atos.

(dosar nr 34/1808).

Suferinţele unor preoţi din Basarabia.

«Cătră cinstitul blagorodnicul întîiul Divan al Cnejiei Moldaviei dela exarhicească a Moldovlahiei Dicasterie.

Măcar că cinstitul Divan după nota înalt preasfinţiei sale pentru scutiala preoţilor şi a diaconilor cît şi a ţircovnicilor au pus la cale, făcînd şi în scris orînduială, după care să-s urmeze despre partea stăpînirilor moşiilor şi a cumpărăturilor cu preoţii şi toată tagma Bisericii, şi au trimis şi cătră înalt preaosfinţie sa o copie de acea hotărîre, arătînd ca s-au trimis cătră toţi dregătorii de pe la ţinuturi, ca să se pue această hotărîre în lucrare, însă jalobile de pe la preoţi şi ţircovnici nu mai contenesc pentru asuprirea şi necazurile ce trag mai ales despre cumpărători şi orîndatori, din carii cei mai mulţi sănt jidovi şi alţi nemilostivi streini, în cît n-au mai rămas înalt preaosfinţiei sale răbdare, umilindu-să de plîngerea tagmii bisericeşti, care întru o ţară pravoslavnică creştiniască pătimeşte mai mult decît în ţările de altă leage, şi fiindcă acum de iznoavă au jăluit preoţii dela Basarabiea, arătînd anume cine, cînd, cum şi dela cine s-au asuprit.

Drept aceea, înalt preaosfinţie sa au poruncit Dicasteriei să

între pentru această pricină în corespondenție cu cinst'tul Divan și, găsind adevărul, să urmezi după datoriea sa spre drafendefsirea cinstăi Bisericii și starea slujitorilor ei.

Pentru aceea Dicasteriea în punerea așăzării sale scrise către cinstitul Divan, poftind ca să binevoiască a orindui doi cercetători din partea Divanului neînteresați cu cumpărătura Basarabiei și temători de Dumnezeu, cari împreună cu doi cinovnici din partea Dicasteriei să cercetezi cu amăruntul și cu dreptate.

a. Pentru preotul Pètre dela Căușăni și preotul Gavriil din satul Talmaza și preotul Iacov din satul Cinacu, de cu bună samă le cer cumpărătorii dejma și desătina cu deasăla?

b. Pentru ponomariu Trofim din Răscasăți (Răscăeți) și polomariul Daniil din satul Olăneștii, și Toma din satul Tudora, de i-au luat cumpărătorii zăciuiala și de li-au prădat și careșiva din lucruri?

c. De-i supără lăcuitorii pe țărcovnici cu toate havalele și greotățile de obște și de au publicarisit dumnialui ispravnicul dela Bender Costachi Drăghici prin sate că ponomarii de pe la biserici au să fii în rînd cu lăcuitorii la toate trebuințele și havalele obștești nare vestiri au făcut pe țărani de s-au rădicat și asupra preoților

d. De au bătut vornicul din satul Apace pe preotul Grigorie de acolo. rupîndu-i părul din barbă și din cap și de au trimis ispravnicul de Căușani tot pe acel preot [în locu să-i facă dreptate] supt caraol la ispravnicul de Bender și cu ce cuvînt?

e. Să cercetezi de amăruntul și pentru alte supărări ce să fac de către cumpărători și mai ales jidovi și de strîmbătățile ce să fac de către dregători preoților și toată curgerea cercetării aceștiea să trimetă cercetătorii, iscălindu-să amîndoao părțile, la această Dicasterie ca văzîndu-să adevărul să se socotiască pentru punere la cale prin mijlocirea și puterea legilor bisericești și împărătești».

1811 August 25 Iași, nr. 921.

Divanul a ales ca delegați un «cinovnic om cu înțelegeri și fără enteres de a să abati din drumul dreptății... Șatrar Alexandri...», iar din partea bisericească au fost rînduiți protopopul Basarabiei T. Maliavinschi și blagocinul Șt. Șamraevschi, și au dovedit că «jidovul arendatoriul satului Olănești pe anul 1810 au luat dela ponomariu Daniil Gheța 12 lei de casă, 4 lei de stupi și din cîmp dejma 10 dem. grîu, 3 dem. malai și 1 dem. popușoi... și în loc

de bani au luat zălog blana.., iar vornicul Mihalachi dela satul Apace, fiind bat, au mers la casa preotului Gheorghi Plăcintă, tot de acolo, unde găsind pe ponomariu au început cu bătăi... au apucat pe preotu de plete, l-au bătut...».

(dosar nr. 191/1811).

Un Antonie monahul a fost epistat asupra tipografiei mitropoliei Moldovii pînă la plecarea lui Veniamin în 1808 la m-rea Neamtu.

(dosar nr. 181/1811).

Atitudinea Bisericii ortodoxe față de papistașii din Huși.

Prezidentul divanurilor din Principate, Crasno Milașevici, scrie mitropolitului Gavriil că Veniamin, pe cînd era episcop al Hușilor, a interzis catolicilor din tîrgul Huși să-și rezidiască Biserica risipită de mult, deși «după privilegiile ce au catolicii în țara aceasta, nu numai că sănt slobozi a preface bisericile sale cele răsipite sau arse, ci pot să zidiască și de iznoavă de va cere trebuința, ori unde ar fi». Se cer motivele acestei opriri. Episcopul de acum al Hușilor, Meletie, răspunde că «eu sănt la merare pentru această arătare și cerere di acum a catolicilor și nici o știință n-am. Intăiu, că nimini din catolici nu mi-eu făcut nici o cerire ca să și facă Biserică în tărgul Huși, nici mi-eu cerut voe, nici am avut ce opri. Aș doile nici sănt catolici în tărgul Hușii, fără numai trii, ce pi osăbită moșie a episcopiei anume Cornii, aproape de Huși sănt lăcuitori catolici, satu ca de 170 de oameni, și acolo în sat au Biserică mare și noao de 4—5 ani, de cănd le-am dat voi și ș-au făcut, iar în tărgu esti numai locul bisericii ce au fost din vechiu. Și dacă nu sănt catolici în tărg, nici voe nu au de a-și îngropa morții în tărgu; pentru care sfărșit vor a-și face biserică în tărgu, de vremi ce au biserică unde lăcuesc».

1811 Dec. 6.

(dosar nr. 172/1811).

Ajutorarea unor funcționari eparhiali.

«Fiindcă în trebuințele aceștii Consistorii să află rînduiți de cătră înalt preosfințiea voastră doi logofeți scriitori, Constantin întăi și al doilea Hariton, cu leafa rînduită pe an, lui Constantin

220 lei şi lui Hariton 60 lei, din cari bani nu numai că nu le prisoseşti vre un ban mângîare pentru ajutoriu pe vremea viitoare, nădăjduind ei a să căsători, dar nici ceale de nevoe înbrăcăminţii nu le pot cuprinde după vremile ce sînt, şi de s-ar socoti vre un venit din Consistorii nu iaste, ne fiind ei iubitori de vre o apucare dela cineva, iară mai vîrtos că nici chipuri nu sint şi chiear să fie nu le am îngădui...» scriu aceste rînduri membrii Consistorului mitropoliei Moldovei şi propun ca isvor pentru adaus la salarii ridicarea peciurilor de cununie cu cîte 8 parale.

(dosar nr. 181/1811).

Gramată necunoscută.

Chiril, cu mila lui Dumnezeu Mitropolit Proilaviei, Tomarovului şi a toată Basarabei şi Ocraina.

Pren darul şi puteria a pre sfăntului şi sfărşiturilor începăriul Duh, ci s-au dat smereniei noastre dila Pre înnaltul Arhiereu Domnul nostru Iisus Hristos, iată au venit înnaintea noastră acest temător de Dumnăzeu bărbat. anume Dumitru, cu multă plecăciune şi smerenie au cerşut di la noi darul preuţiei. Deci noi după datorie cercetându-l şi după dumnăzăiasca pravilă ispoviduindu-l după mărturisăria sa pe cât au arătat la taina ispovidaniei lui către al său duhovnicesc părinte l au arătat şi l-au încredinţat noau a fi vrednic de darul preuţiei şi cu putere şi cu chemare a pre sfăntului şi de viiaţă făcătoriului Duh s-au hirotonisăt după driapta orănduială întăi citeţ, ipodiiacon, diiacon şi desăvărşit preut, şi s-au dat voe şi putere a săvărşi toate câte să cuvin preuţiei. Drept acesta datu-i-s-au di la noi această carte a pre sfintei noastre mitropolii cu pecete sfintei mitropolii pecetluită şi cu iscălitura noastră iscălită. 1781 Mai 20.

(Semnătura mitropolitului şi pecetea neagră, mică, rotundă, desstul de clară).

Preotul acesta, Dimitrie Miron a primit parohia din tîrgul Tomrov, dincolo de Bug; în vremea războiului toţi preoţii, deci şi el, au fost ridicaţi din acele părţi şi aduşi în ţinutul Hersonului, care acum cădea sub jurisdicţia mitropolitului Gavriil.

(dosar nr. 147/1811).

Un bogat izvod de lucrurile rămase după moartea arhimandritului Dionisie, fost stareț al m rii Galata, în 1811, se află în *(dosar nr. 163/1811).*

In vremea războiului ruso-turc, 1808—1812, mulții bulgari s-au refugiat de peste Dunăre în țările romîne. Pentru ceice s-au așezat aici pe moșiile slobode și nelocuite ale mănăstirilor străine și boerești, și chiar au lucrat și semănat din terenurile lor, autoritatea civilă și cea bisericească a dispus ca acei bulgari să fie scutiți de dijmă.

(dosar nr. 164/1811):

Răspunderea starețului de neregulele săvîrșite.

Proestoșii m-rilor sf. Sava și al Hangului au fost împuterniciți să controleze situația m-rii Căpriana la 1811, după încetarea stăreției arhim. Antim. Acesta primise m-rea la 1805, fără nici o datorie, iar acum abia după 6 ani, o lasă apăsată de creditori cu 24.400 lei. La cercetare, Antim se desvinovățește astfel: «că locuitorii de pe moșia m-rii Căpriana plăte fieștecarele cîte doi lei la m-re pentru cele 12 zile, și sf. sa, voind a-i supune ca să lucreze 12 zile, după ponturile domnești, s-au judecat cu dînș i și au dobîndit judecata, dar au făcut și cheltuială, și așa au împovărat asupra m-rii o parte din datorie. Al doilea cuvînt au arătat agiutoriul ce au trimis la m-rea Zogravului, ce iaste la sf. Munte, unde iaste închinată m-rea Căpriana. ...noi am cerut dovezi și sf. sa au răspuns că nici cuvînt mai vederat are, și încredințările părinților le au pierdut». Cu toate stăruințele delegaților ca el să recunoască dator a ca a sa, încasînd toate veniturile și neavînd nici o justificare să o lase asupra m-rii, Antim refuză, ba mai mult cere să i se dea «și lucrurile sale toate pînă la un păr». Antim se afla acum bolnav, «în ziua întăia l-am găsit numai mut, a doaî zi l-am găs t zăcînd și surd». Mitropolitul Gavriil hotărăște să se facă mezat cu toate lucrurile personale ale lui Antim «și cu prețul cel din urmă să le vindeți». Parte din lucruri s-au vîndut cu 2863 lei 2 păr., iar cele rămase «vor cuprinde o sumă mică, numai doară cărțile celi grecești, și aice nu să întreabă». In izvodul lucrurilor vîndute se citesc și două cărți ca «pravilă a lui Armenopulo grecească», dar în schimb zeci de sticle, pahare, farfurii de tot soiul, și vite.

(dosar nr. 140 811).

Adăpost pentru episcop bulgar refugiat.

Inaltul comandant al armatei ruseşti, Cutuzov, roagă pe mitropolitul Gavriil să înlesnească traiul în Valahia episcopului bulgar din Ruşciuc, Neofit al Cervenului, care s-a refugiat aici şi a dovedit supunere faţă de Rusia. Autoritatea bisericească găsise «conac de potrivă obrazului p. s. sale... la Radu Vodă; aici sînt trei odăi, una pentru p. s. sa, şi alte două pentru trei-mult patru slugi care şi acestea au trebuinţă de meremet... cum şi cele trebuincioase ale hrane... Dar apoi p. s. au dat răspuns că are familie de şaisprezece oameni, pentru cai şi alte calabalăcuri... aşa că la o familie ca aceasta urmează a fi îndestul spre chivernisire o întreagă mănăstire... Iar vreo mănăstire însemnată cu proastă iconomie, mai vărtos din cele ce pot fi destoinice de a să aşăza p. s. sa desăvărşit proestos, deocamdată nu s'au putut găsi; poate cu vreme şi cu cerere...»

După cîtva timp, se propunea sau m rea Mărcuţa sau sf. Ecaterica, al cărui igumen era foarte bătrîn, şi dacă acolo ar fi incomod, să a bă locuinţă tot la Radu-Vodă, iar peutru întreţinere cîte 500 lei pe an din veniturile m-rilor greceşti.

Tot în Valahia se refugiase şi episcopul Chiril al Silistrei, care s-a aşezat ca stareţ al m-rii sf. Ecaterina din Bucureşti,

(dosar nr 150 1811).

Un preot pictor

Preotul Ştefon Lehovicl din com. Hogineşti, ţinutul Orhei, era iscusit în pictură. Generalul Tucicov din cetatea Ismailului cere mitropolitului Gavriil să-l învoiască a pleca din parohie ca să poată picta iconostasul bisericii soborului din Ismail, în cinstea sf. Cruci; în acest scop intervenise o înţelegere între general şi preot. Curînd, acelaş general roagă ca preotul pictor să fie transferat la sobor, şi totodată ar sluji şi locuitorilor din cetate şi la spitalul militar ce avea să se înfiiuţeze acolo. Dar chiriarhul nu admite, deoarece parohia are numai 240 gospodari cu preotul lor, iar pentru alte slujbe vremelnice poate fi detaşat un preot dintre cei 4 cari slujesc la cele 3 biserici ale oraşului.

(dosar nr. 160/1811).

O biserică-sobor în Capitală.

Exarhul Gavriil. scrie către «slăvit Divan și Comitet», că-i necesar a avea și în București o biserică «cu nume de Sobor, unde mai cu deadinsul să fac toate cele de obște slujbe besericești, și să adună atât cinovnicii, otcărmuitorii, giudecătorii politicești, la vreme de praznice besericești, la care să află slujitori cei mai mai întâiu cinovnici din partea bisericii de miru. Această bună orânduire voim să o facem și noi aici, și dintre toate besericile orașului acestuiea, am socotit mai cu cuviință a fi *beserica curții vechi*, fiind și mare și în mijlocul târgului, are și oareșcare venit... pe care am și hotărât ca să-s numească de acum înainte beserica de sobor». Pentru slujbă a numit pe protopop Gheorghe, asesorul exarhicestii Decasterii și ocărmuitor mitropolii Valahiei, apoi un clucer și ceilalți slujitori, iar «d-lui logofătul cel mare să-s socotească ca un epitrop aceștii beserici despre partea stăpânirii politecești. precum din vechime s'au obicinuit». Se dă și un tablou comparativ de cota ce se cuvine fiecărui slujitor din veniturile bisericii și al chiriei caselor, afară de cîntăreți, cari erau plătiți cu sumă fixă, după tocmeală.

(dosar nr. 141/1809 filele 45—47).

Intru apărarea preoților.

Exarhul Gavriil, găsind că «boerii și cinovnicii depela județe cum și alți zabcii politicești cînd să întîmplă a avea vre unu din mireni prigonire de judecată cu vre un preot sau diacon, îl aridică cu slujitori, îl judecă, îl necinstește, îl închide, îl globește, fără a-i căuta că iaste parte bisericească și nu să cuvine a să judeca și a să pedepsi de mireni, faptă cu totu înpotriva canoanelor bisăricești și neobicinuită, nesuferită nici la alte neamuri și legi», roagă Divanul să ordone ca organele politicești să anunțe mai întâi pe protopop, și astfel clericii să fie judecați și pedepsiți de stăpînirea lor firească.

(dosar nr. 141/1809, fila 50).

Documente din Basarabia zapise (1657—1660).

L. T. Boga

I

1657 mai 5. *Ion din Forosna vinde lui Gligorie Danovici partea sa din satul Şerbinţi.*

Eu Ion din Forosna fiul lui Maxim nepotul lui Vlaicu, strănepotul lui Costicea postelnic, de nimeni nevoit nici silit ci de a mea bună voe şi am vândut partea tatălui meu Maxim din satul Şerbinţi din a patra parte de sat a şasea parte nepotului meu Gligorie Danovici drept treizeci talari batuţi. Şi la această anoastră de bună voe tocmeală şi vânzare fost-au Ionaşco portar, şi Cuzma [1] şi Mănaica ureadnic din Doljoc şi Machidon din [1] şi alţi mulţi oameni buni şi alţi boeri buni şi-au pus peceţile pe acest zapis ca să se ştie.

(L. P.) (L. P.) (L. P.) Lot 7165 mai 5

Şi eu Danciul diac fiul lui Maxim am scris însu-mi cu mâna mea.

(Original slav)

II

Iaşi 1657 Martie 17. *Vasile hatman şi părcalab al Sucevii şi soţia sa Irina dăruesc mânastirii Golia satul Năslavcea diu ţinutul Hotinului.*

Adică Vasilie hatman i părcălab suceavschii şi soţu' mieu Irina hătmăneasa scriem şi mărturisim cum am miluit şi am întărit pentru ali noastri păcatı svâuta mânăstire Golăiia cu un sat în ţinutul Hotinului anumea Naslavcea, şi cu mori acolo, întrapa Naslavcii, şi cu tot vinitul, ca săi fie moşie svintii mânăstiri, şi pri noi să nu ni uite la svântul jirtvănic, di iastă să fie pentru credinţa am şi iscălit.

In Iaşi let 7166 mart 17

Az Vasilie hatman iscal

(Original hărtie)

---

1. Loc rupt în original

III

Iaşi 1659 martie 14. *Impărţeala între Meleştian Taban şi cumnata sa.*

Adecă eu Meleştian Taban părcălabul scriu şi mărturisăsc cu acest zapis al meu cum niam tocmit cu fratele nostru cu Ştefan Taban, Dumnezău îl pomenească, pentru un sat ce au rămas de fratele nostru di Mihalcea Taban ce au fost şatrar anume satul Inăuţii în ţănutu Hotinului ca săl (lipsă) anume Istrate (lipsă) şi Ştefan (lipsă) mele (lipsă) după aceia Istratie sau dat cu toate ce (lipsă) în părţile sale de ocină unde le au avut (lipsă) Meleştian Taban cu zapis şi dinainte ţănutului (lipsă) iaste a treia parte a fratelui nostru lui (lipsă) venitul şi din câmpu şi din pădure şi din heleştee (lipsă). iar doă părţi sint amele o parte (lipsă) Istratie şi altă parte ame. Deci cu atrie parte în parte de sat al Inăuţii să aibă triabă giupăneasa fraţăne meu cumnata me şi cu nepoţii mei, iar alte moşii Mihălcăuţii şi iar au fost dela părinţii nostrii şi sau venit fratelui nostru lui Ştefan, iar Molodova au fost a lui Istrati. Şi sau venit mie pentru căci mi sau dat cu toate ce au avut, şi eu lam grijăt de toate la moartea lui. Şi aciastă tocmală au fost denainte Marcului sin Nicolei Salisariul, şi dinainte lui Prodan Drăguşăscului şi Toader Drăguşăscul, şi Costandin Liciul, şi Prodan Ropcianul, şi (lipsă) Zaluceni, şi Todosie Terte, şi Avram şi alţii mulţi oameni buni ca să să ştie.

In Iaşi 7167 mart 14

Iscălit Meleştian Taban părcălabul

De mine sau posleduit
Costandin Leondari

IV

1659 august 12. *Mărturia marilor boeri prin care mărturisesc vănzarea unei jumătăţi din satul Mateuţi din ţinutu Orheiu de către Gheorhe Roşca lui Toma fost mare vornic.*

Adică noi Racoviţa Cehan vel logofăt, Ilie Şeptilici vel vornic ţării de gios; i Dabija vel vornic ţării de sus, i Grigorie Hăbăşescul hatman i părcălab Sucevii, i Darie Cărăbăţ vel spătari, i Iordachi vel ciaşnic, i Ioan Prăjescu vel visternic, i Ursul vel stolnic, i Necolai Racoviţă vel comis, i Grigorie vel clucer, i Chiriţa Sturza vel jăcnicer, i Bejan Gheauca vel pitari, i Necula Buhuş biv vel clucer, i Bucioc biv vel sluger, i Frătiţă vel orujnic, i Carăcaş

postelnic, i Conteştreti logof. i Todiraşcu Prajăscul floii clucer, i Roşca i Gori, i Sălion, i Dumitraşco, i Chirila vornic glotni şi mulţi boiari şi mai nainte oşteni din curte d. sale au venit înaintea noastră precinstitul şi fratele nostru Gheorghie Roşca ci a fost visternic de bună voia sa, de nimenea nevoit nici asuprit au vân dut alui dreaptă ocină şi cumpărătură giumătate di sat de Mateuţ ci să chiamă Cobălenii în ţănutu Orheiu ci iau fost dumisale cumpărătură dela ficiorii Siminicianului vornicul, aceia au vândut dumisale fratelui nostru Tomei ciau fost vornic mare direpţ una sută şi cincizăci di galbini. Şi au plătit dumnealui acieaşi bani toţi deplin dinaintea noastră în mâinile dumisale Ghiorghie Roşca visternic 150 de galbeni. Deci şi noi văzând între dânşii de bună voia lor tocmală şi deplin plată am făcut şi dela noi aciastă mărturie ca să fie de credinţă, şi pre mai mare întăritură neam iscălit numele. Şi eu Vasilie Corlat uricariul am scris acest adivărat zapis.

Velet 7167 august 12 zile.

Iscăliţi toţi cei mai sus arătaţi.
(Copie)

V

Iaşi 1660 mai 15. *Turcuman din Vărtopu zălogeşte lui Iordachie visternicul partea din Demideani pentru 22 lei ce i-a împrumutat.*

Adecă eu Turcuman din Vârtopu scriu şi mărturisesc cu cestu zapis al mieu cum am luoat dila dumnealui Iordachie visternicul cel mare doozăci şi doi lei şi am pus zălog ame dereaptă ocină şi moşie parte ce mi să va alege în Demideani în ţinutul Hotinul. Iar dacam voiu aleage partea despre alţi fraţi dumnealui ca să aibă a mi o plăti cât va face. Şi aciasta tocmală sau făcut dinaintea dumisale Dumitraşco Drăguţăscul biv portar, şi dinainte dumisale Dumitraşco Nacul biv vistearnic, şi Irimie Cărcu biv portar şi Ruginoă vornicul de poartă, şi dinainte a mulţi boeri şi feciori de boerii Şi pentru credinţă am şi iscălit. Şi eu Tudos Dubău am scris ca să să ştie.

In Iaşi let 7168 mai 15.[1]

Az Turcuman iscal.
Gavril Hăjdau mam tâmplat la datul banilor (L. P.)
Az Rugină dvornic
Az Dumitraşco biv visternic iscal
Az Dumitraşco Drăguţăscal iscal
Az Tudos Dubău iscal
Az Irimii Cărcu iscal
(Original hartie)

1. Text slav în origina.

TABLA DE MATERIE

Pag.

1. **Const. N. Tomescu.** Iarăş despre detronarea mitropolitului Ungro Vlahiei Dositei Filitti . . . . . 169 – 178
2. **T. G. Bulat.** Boeriile-slujbe în Ţările Române la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea. . . . . 179 – 203
3. **Const. N. Tomescu.** Ştiri catagrafice din Bisericile Principatelor la 1810. . . . . 204—214
4. V. **Tufescu.** Iaşii şi oraşele din N. Moldovei . . 215—233
5. **Const. N. Tomescu.** Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău . . . . . 234—245
6. **L. T. Boga** Documente Basarabene . . . . . 246—348

EDITURA „SCRISUL ROMÂNESC“ CRAIOVA,

recomandă D-lor profesori următoarele manuale, lucrate conform n o i l o r programe şi aprobate de minister:

A. *Pentru gimnazii, licee, seminarii, şcoli normale şi profesionale (băeţi şi fete).*

T. G. Bulat: **Istoria veche şi istoria medievală până la 1453,** pentru clasa I.

T. G. Bulat: **Istoria modernă şi contimporană până în zilele noastre,** pentru clasa II.

T. G. Bulat: **Istoria Românilor,** pentru clasa III.

T. G. Bulat: **Istoria antică,** pentru clasa IV.

T. G. Bulat: **Istoria modernă şi contimporană,** pentru clasa VI.

B. *Pentru şcoalele elementare de Comerţ.*

T. G. Bulat: **Geografia Continentelor,** pentru cl. I, ediţia II.

T. G. Bulat: **Geografia Europei,** pentru clasa II.

T. G. Bulat: **Geografia României,** pentru cl. III, ediţia II.

ABONAMENTUL . . . . . Anual Lei 200

REDACŢIA ŞI AD-ŢIA GHIŞINĂU, STR. ALEXANDRU CEL BUN 73—75